

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
5/2018
3. február 2018

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SENIORI CHCÚ TIEŽ ŽIŤ
DŮSTOJNÚ STAROBU
Strana 4.

ČO MOŽNO DOKOPY STMELÍ
BUDÚCE EURÓPSKE JADRO
Strana 5.

FINANČNÍK ING. MARIÁN TKÁČ
O VZNIKU SLOVENSKEJ MENEY
Strana 6.

DEJINNÍ BRONZOVÍ PŮTNICI
Z NAŠICH KARPATSKÝCH KONČÍN
Strana 8.

FARÁR A BÁSNIK SAMO TOMÁŠIK
A JEHO SLÁVNÝ TEXT HEJ, SLOVÁCI!
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Určite ste nezabudli na časy, keď sa okolo nás rojili muži v paradajkových, šalátových, slivkových a kanárikových sakách, ktorí keď sa nám rovno máromyselne nepredstavovali ako prezidenti čohosi, aspoň sa usilovali na svoju dôležitosť upozorniť množstvom porozdávaných vizitiek. Nič inšie zvyčajne na ich postavenie a význam neodkazovalo. Iba ten kúsok všelijako vyzdobeného papierika a to nevkusné cirkusantské oblečenie...

Ak odhliadneme od vysokej politiky, kde nám prekážala vláda jednej strany, ale neprekáža nám stoosemdesiat ďalších, zrazu sme mali dve či tri súťaže miss, nové zväzy, fondy, nadácie, inštitúty, fóra na bezpečnosť i nebezpečnosť sveta (bankovky-nebankovky), organizácie veteránov i vyslúžilcov, (ne)politických väzňov – popri starších a osvedčených spolokoch, združeniach spoločnostiach, kluboch a agentúrach nové s takmer navlas rovnakým poslaním a náplňou – iba s ďalšími ambicióznymi farebnými prezidentmi, konateľmi manažérmi a majiteľmi.

Svoju vizitku a šéfa s farebným sakom chceli mať bývalí sedmoslívkarí, producenti snov, hľadači akordov, kulmovači vzduchu, britvičkári, prístuhávači ceruziek, ba aj kominári. Tým tiež nestačilo jedno profesijné zastrešenie, lebo vymetačov kominov i vymetených hláv je dost, preto popri komore kominárov vznikla aj komora kominárov a kachliarov a možno k nim pribudne ďalšia s krbarmi, lebo každý chce svoj komin a miesto hore na streche i na slnku. A najmä – Amerika v noci – brať peniaze na ruku! Viete, čo je to pre kominára desať-dvadsať do vrečka nepriznaných a nezdaných eur? Teraz sa navzájom žerú a konkurenčne pozerajú. Kominárov – nedávno ešte biele vrany – máme teraz viac ako štastia...

Na Slovensku platí, že každý podtatranský pešičík má v torbečke maršalskú paličku. Užerniček a daňový podvodníček prezidentské sako i stoličku. Do paláca na Mierku akosi zle vyberáme figúry. Terajší prezident je tiež z tej papagájovej fajty, dávno nemá súdnosť a nemá ani mieru. Tak veru! Porozdával o sebe a o nás po svete pestré vizitky, aj nás pekne očienil... Vraj mafiani, fašisti... a holokaust. Inak, nič moc... Len to lietadlo do Popradu, Košíc a Mexika... Nevkus, hnus! A my sa preň navzájom žerieme.

Emil SEMANCO

R - 2018005

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Kongres USA legislatívne podporí úspešnú cestu Slovenskej republiky Americkí kongresmani o Slovensku

Štefan ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Senátor Kongresu Spojených štátov amerických za prvý volebný okrskok v štáte Iowa Rod Blum predložil pred niekoľkými dňami Snemovni reprezentantov návrh zákona pripomínajúci dvadsiate piate výročie vzniku samostatných štátov – Slovenskej a Českej republiky.

Pre USA ide o symbolickú právnu aktivitu, ale pre Slovensko raz nadobudne podobnú dejinnú hodnotu, akú má pre našich českých susedov vystúpenie prvého prezidenta Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky po udalostiach zamatovej revolúcie na pôde amerického Kongresu v roku 1990. Americkým senátorom totiž na pracovných stoloch leží návrh zákona, ktorý má navždy uzákoniť spomienku či skôr pripomenutie štvrtstoročnej úspešnej existencie samostatnosti Slovenskej a Českej republiky.

■ KTO JE BLUM

Senátor Rodney Leland Blum sa narodil 26. apríla 1955, je americký podnikateľ a politik republikánskej strany. Tvrdí, že má „naše“ korene, jeho predkovia vraj pochádzajú z bývalého Česko-Slovenska; bližšie to nešpecifikuje. Do októbra 2017 hlasoval v Kongrese USA s republikánskou stranou až s deväťdesiatpercentnou úspešnosťou návrhov. Aj preto je predpoklad, že jeho legislatívny návrh republikáni schvália. Senátor je zástancom politiky Donalda Trumpa, podporuje ho v jeho zámeroch na kontrolu imigrácie do USA. Nie je zástancom povinného zvyšovania minimálnej mzdy. V otázkach daňovej politiky je za zníženie zaťaženia rodín

a všestrannú podporu ich statusu.

■ CIEĽ ZÁKONA

Senátorov návrh zdôrazňuje silné partnerstvo a priateľstvo medzi Washingtonom a Bratislavou a uznáva prínos Slovenska pre NATO, Európsku úniu a Organizáciu Spojených národov. Staví Slovenskú republiku na úrovni pokrokových a vyspelých štátov sveta.

„Stretávame sa tu pri významnej príležitosti – stom výročí nezávislosti česko-slovenského štátu, päťdesia-

venskej republiky vo Washingtone. Nateraz ešte nie je známe, kedy sa bude Kongres návrhom zákona zaoberať. Slovenská skupina priateľstva v Kongrese USA sa venuje rozvíjaniu vzťahov medzi Bratislavou a Washingtonom a propagácii Slovenska, jeho histórie, kultúry a ekonomického rozvoja medzi americkými zákonodarcami.

■ DOBRÝ POCIT

„Slovensko je členským štátom Európskej únie a jeho hlavnými obchodnými partnermi sú európske krajiny. Hospodárske vzťahy medzi USA a EÚ sú celosvetovo najrozsiahlejšie a najkomplexnejšie a Spojené štáty spolu s EÚ pokračujú v presadzovaní iniciatív zameraných na vytváranie nových príležitostí pre transatlantický obchod. Spojené štáty americké majú so Slovenskom bilaterálnu investičnú dohodu. Slovensko je účastníkom programu bezvízového styku, ktorý štátnym príslušníkom zúčastnených krajín umožňuje bezvízové cestovanie do Spojených štátov na určité obchodné alebo turistické ciele na lehotu nepresahujúcu deväťdesiat dní.“ To sa píše na úvodnej stránke Veľvyslanectva USA v Bratislave. Aj v kontexte s „Blumovým zákonom“ je to pre nás určite dobrý pocit.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Annu SLÁVIKOVÚ, autorku čítavých Vyznaní osobností Slovenska

Sto a jeden rozhovor so vzácnymi ľuďmi

• Na knižných pultoch možno nájsť zaujímavú knihu rozhovorov s jedinečnými slovenskými osobnosťami, ktoré sa hlboko zapísali do povedomia nielen Slovákov, ale uspeli aj v zahraničí. Čo vás viedlo k jej napísaniu?

Dá sa povedať, že rozhovor je môj obľúbený žáner. Podarilo sa mi trebárs zaznamenať výpovede spisovateľa Vojtecha Zamarovského začiatkom roka 1989 počas nakrúcania filmového seriálu o starovekých civilizáciách. Keď som sa v roku 1994 dozvedela, že legendárny športový reportér Gabo Zelenay daroval opusteným deťom svoj dom, bežala som za ním. Nenechala som si ujsť príležitosť pozhovárať sa s pánom profesorom Petrom Danišovičom o všetkom, čo súviselo so vznikom VD v Gabčíkove, vážne i humorné rozprávanie herečky Vilmy

Jamnickej som zachytila krátko pred jej storočnicou, viac ráz som navštívila spisovateľa a dramatika Petra Karvašu – naposledy v roku 1995, a takto postupne moje rozhovory pribúdali, až sa ich nazbieralo päťsto. Potom nasledoval prísny výber...

• Publikujete aj na stránkach SNN, ale určite ste mali vlastné pohľadnice na vydanie knihy vo vydavateľstve Maticy slovenskej.

Ako evanjelická rodina sme žili maticími knihami. Martin Rázus spolu so Štefánikom boli najznámejšími osobnosťami u nás doma, takže považujem za česť, že sa môj zámer po dlhých rokoch zhmotnil práve tu.

• Sledujete osudy vašej knihy aj teraz, keď sa dostala na verejnosť?

Samozrejme. Záujem čitateľov a ich reakcie sú dobré zrkadlo. Mala som radosť, že hneď od prvých týždňov, ako sa kniha dostala do predajní, si ju aj vďaka priaznivým recenziam v SNN i Literárnom týždenníku, ale aj na internete pozrelo a kúpilo množstvo inteligentných čitateľov. A ako sa dozvedám, postupne ju čítajú nielen na Slovensku, ale ako darček putuje za krajami aj do vzdialenejších končín. Približuje slovenské osobnosti z rôznych odborov a umeleckých smerov – spisovateľov, hercov, režisierov, spevákov, skladateľov, výtvarníkov, ale aj športovcov, ba aj nášho kozmonauta plk. Ing. Ivana Bellu. Som nesmierne rada, že som mohla vzdať hold týmto príčinlivým a vzácnym ľuďom.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: archív publicistky

ISSN 0862-8823
917708621882007

V SNN 6/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Prebiehajú školské kolá štvrtstoročnej celoslovenskej maticnej súťaže detí Šaliansky Matko
■ Regionálny historik Miroslav Bural' o ostrožnickom svedectve o staroslovenskej liturgii
■ Národné noviny pošťurovskej generácie ako nástupca Slovenských národných novín

V osmičkovom roku je toho dosť nad čím sa nám treba zamyslieť Dejiny deformujeme vlastným pričinením

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Rok 2018 vchádza do príbytkov ľudí ako osmičkový, teda rok, v ktorom majú významné dejinné udalosti svoje výročia. Politici či televízne štáby pripomínajú roky 1948, 1968 a 1918. Že v roku 1938 dosiahli Slováci autonómiu, o tom sa nehovorí. Dokonca sa nespomína ani rok 1998, keď sa skončila éra mečiarizmu. Čo znamenal rok 1998 pre ďalšie smerovanie štátu? Bola zmena, ktorú tak mohutne propagovali opozičné strany a väčšinové médiá a zaplatil mega špekulant Soros, prospešná pre občanov Slovenska?

V publikácii Diaľnice na Slovensku 1995 – 1998 sa vtedajší premiér Vladimír Mečiar takto pripomína: „Vláda schválila komplexný projekt prípravy a realizácie výstavby diaľnic, v ktorom stanovila konkrétne termíny dokončenia stavieb do roku 1998 a definovala možný termín ukončenia celého projektu do roku 2005.“ Po voľbách Dzurindova vláda zrušila výstavbu diaľnic, firmy išli do likvidácie, ministerstvá mali inú úlohu než pripravovať projekty pre ľudí – písať čierne knihy. Život sa prakticky zastavil, v centrálnych politickej a mediálnej moci sa začali vytvárať

mýty o období mečiarizmu, ktoré malo byť vymazané z dejín Slovenska. Preto, lebo to bolo obdobie vzniku štátu?

■ AUTONÓMIA SLOVENSKA

Že sa vôbec nespomína 6. október 1938, keď bola v Žiline podpísaná autonómia Slovenska, nemožno inak chápať ako ďalšie popretie vlastných dejín. Podľa historičky Emilie Hrabovcov „národnoemancipačné hnutie sprevádzalo celú prvú Česko-Slovenskú republiku, bolo v logike slovenských dejín. A jeho prvým vrcholom bolo vyhlásenie autonómie 6. októbra 1938 v Žiline“. Deklaráciu formálne uznalo Národné zhromaždenie Republiky Česko-Slovenskej ústavným zákonom 299/1938 z 22. novembra 1938 ako Zákon o autonómii Slovenskej krajiny. Na vyhlásenie autonómie prišli do Žiliny zástupcovia všetkých politických síl, nepodpisali ju len marxisti. Profesorka Hrabovcov tiež zdôrazňuje, že je „príznačné, že to minimum politickej autonómie sa stalo neprekročiteľným minimom aj po roku 1945, za ktoré už žiadna svojprávná slovenská politická reprezentácia nechcela a nemohla ísť“. Takže ide o významný medzník v dejinách Slovenska, no súčasná politická reprezentácia sa s ním zrejme nestotožnila.

maždenie Republiky Česko-Slovenskej ústavným zákonom 299/1938 z 22. novembra 1938 ako Zákon o autonómii Slovenskej krajiny. Na vyhlásenie autonómie prišli do Žiliny zástupcovia všetkých politických síl, nepodpisali ju len marxisti. Profesorka Hrabovcov tiež zdôrazňuje, že je „príznačné, že to minimum politickej autonómie sa stalo neprekročiteľným minimom aj po roku 1945, za ktoré už žiadna svojprávná slovenská politická reprezentácia nechcela a nemohla ísť“. Takže ide o významný medzník v dejinách Slovenska, no súčasná politická reprezentácia sa s ním zrejme nestotožnila.

Z takýchto rečníckych tribún zaznievalo vždy najviac klamstiev a falzifikácií o dejinách a mieste Slovenska v nich.

Naopak, hovorí sa o roku 1948, teda o roku, keď moc v obnovenom Česko-Slovensku (bez referenda!) prevzala komunistická strana. Pripra-

vovala sa na to už počas vojny, úzko spolupracovala so stalinským Sovietskym zväzom. V prvých povojnových voľbách v roku 1946 získali komunisti v Česku vyše štyridsať percent hlasov, na Slovensku zvíťazila Demokratická strana so ziskom šesťdesiatdva percent hlasov. Napriek tomu februárovým pučom alebo víťazstvom pracujúceho ľudu, ako bol počas bývalého režimu uvádzaný, prevzali moc v štáte komunisti. Aj na Slovensku. Mikuláš Dzurinda ako študent strednej školy napísal o tom oslavnú báseň. Znázorňovali podniky, zavádzali sovietsky model kolchozov. Kto nesúhlasil s režimom, išiel na prevýchovu do jáchymovských uránových baní či do Leopoldova. Alebo na popravisko... Čo si teda chceme pripomínať z roku 1948?

■ SKORÉ OSLAVY

O nič lepší nie je ani dátum 28. október 1918, ktorý naši politici začali oslavovať už začiatkom roka. Rozdelenie federácie viacerí analytici prirovnávali k rozvodu manželov. Nuž, ktorí rozvedení manželia oslavujú sobáš zaniknutého manželstva? Na Slovensku sme si zvykli ťažkať na susedov, že nám menili dejiny. No dnes si ich deformujeme vlastným pričinením.

Miroslav LAJČÁK definitívne odmietol možnosť kandidovať na prezidenta Prezidentská jar už zamestnáva politikov

Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

Prezidentské voľby sa pretláčajú medzi aktuálne témy slovenskej politiky, aj keď na povrchný pohľad je do budúročnej jari času ešte dosť. Už teraz však vieme nielen to, kto z predpokladaných favoritov s určitou istotou kandidovať nebude, ale dokonca už aj to, že vládna koalícia – zrejme ak sa nenájde dohoda, nebude v tejto téme jednotná. A tak sa jej sily opäť triesťia.

Minister zahraničných vecí SR a predseda Valného zhromaždenia OSN Miroslav Lajčák nebude v roku 2019 kandidovať na prezidenta Slovenskej republiky. „Chcem jasne a jednoznačne povedať, že nebudem kandidovať na prezidenta SR. Nikdy som o tom neuvažoval. Chcem sa ďalej venovať zahraničnej politike, ktorá ma naplňuje,“ vyhlásil verejne a zdôraznil, že toto jeho rozhodnutie sa nezmení. „Verím, že týmto vyjadrením sa skončia akékoľvek špekulácie a budem sa

môcť plne sústrediť na svoju prácu,“ povedal.

Takto sa ako hlavný kandidát na prezidenta z hľadiska Smeru-SD javí podpredseda Európskej komisie pre Energetickú úniu Maroš Šefčovič. V téme prezidentských volieb však bude – napríklad aj podľa Maďariča – určujúce to, či bude kandidovať aj súčasný prezident SR Andrej Kiska. „A keď to bude jasné, až potom všetky ostatné úvahy budú zaujímavejšie,“ povedal Marek Maďarič.

Podľa ďalšieho politika by bolo

„normálne, aby sa strana Smer-SD usilovala o spoločného kandidáta vládnej koalície v budúročných prezidentských voľbách“. Myslí si to podpredseda strany a minister financií Peter Kažimír, ktorý to povedal v reakcii na vyhlásenie ministra Lajčáka.

Spoločný kandidát koalície zostáva nateraz iba želaním. Politické orgány koalície partnera Mosta – Híd už oznámili, že prídu so „svojím človekom“. Rozhodlo o tom ostatné republikové predsedníctvo strany.

Kto zasadne v budúcom roku do kresla v Prezidentskom paláci v Bratislave?

Meno zatiaľ strana nespomína. O prezidentských voľbách má strana rokovať ešte na republikovej rade a potom na stranickom sneme. Ten sa má uskutočniť v júni. Predseda strany Béla Bugár sa už skôr vyslovil, že koalícia v zložení Smer-SD, SNS a Most – Híd spolu nepôjde do prezidentských volieb. „Smer aj SNS chcú vlastných kandidátov, takže aj tam sa budeme musieť rozhodnúť, čo je pre nás lepšie a kde sa

strana vidí v budúcnosti. Ale je to ešte ďaleko,“ povedal nedávno Béla Bugár médiám.

Prezidentské voľby budú v roku 2019. Do boja sa už prihlásil prvý uchádzač Radovan Znášik. Prezident SR Andrej Kiska ešte nepovedal, či sa pokúsi post obhájiť. Rozhodnutie oznámi najneskôr do septembra. Premiér Robert Fico už dávnejšie „na zdravie syna“ vyhlásil, že kandidovať nebude.

VŠIMLI SME SI

Na predstaviteľa Detvianskej umeleckej kolónie Milana Malčeka som istý čas hľadel cez prsty, najmä keď do expozícií maľby, plastiky i grafiky, čomu sa zanietene venuje celé desaťročia na rôznych podujatiach i tvorivých pobytach, málokedy nepridal aj ním vyrábané miniatúrne repliky detvianských vyrezávaných a maľovaných krížov. Vtedy mi to pripadalo dosť suvenírové a jarmočné. Dnes, keď sú vyrezávané kríže na Podpoľaní zapísané aj vďaka takým propagátorom a lokálpatriotom, ako je on, v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, snímam pred ním klobúk...

Vyrezávané kríže na Podpoľaní

Vyrezávané detvianske kríže sa dostali do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného dedičstva Slovenska.

Keď sa vlni tento zoznam v priestoroch SLUK-u v Rusovciach rozširoval o ďalšie zápisy, bol to práve Malček so svojimi miniatúrami, ale aj výrobca týchto originálnych ľudových výrobkov Jozef Krnáč z Detvy, ktorý tam doniesol kríž, na ktorom akurát pracoval, a tiež Jozef Ďurica z Hriňovej, ktorý ukázal už hotový pôvodný kríž – výrobok ešte jeho otca, aby takto podporili opodstatnenosť žiadosti samospráv v Detve a Hriňovej a Národopisnej spoločnosti Slovenska na takúto poctu. Veď niektoré kríže na cintoríne v Detve a ďalšie tri pricestné sú evidované aj ako národné kultúrne pamiatky. Ďalšie možno vidieť v okolitých obciach – v Detvianskej Hute, Látkach, Korytárkach, Pokriváni a sem-tam aj v Dúbravách či vo Viglašskej Hute-Kalinke. Ich počet sa odhaduje na približne stopäťdesiat. Z Podpoľania sa po roku 1989 rozšírili aj do iných miest na Slovensku, ba i do zahraničia. Nájde ich aj na symbolickom cintoríne pod Ostrvou vo Vysokých Tatrách.

Text a foto: Emil SEMANCO

Jozef MARKUŠ pre chorobu neprichádza na súdne pojednania

Prokurátorka uvažuje aj o predvedení

Okresný súd Bratislava III v minulých dňoch opäť odročil hlavné pojednanie v prípade bývalého šéfa Maticy slovenskej Jozefa MARKUŠA. Obžalovaný sa ospravedlnil, že na súd nemôže prísť zo zdravotných dôvodov...

„Jeho zdravotný stav je taký vážny, že mu neumožňuje účasť na pojednávaní,“ informoval sudca v úvode verejného zasadnutia z listu, ktorý na súd zaslal advokát obžalovaného. Jozef Markuš však naďalej trvá na svojej osobnej účasti na súde. „Aj vzhľadom na to, že obžalovaný chodil na všetky pojednania poctivo, to odročujeme,“ konštatoval sudca.

Scenár sa teda opakuje už od roku 2016. Obžalovaný sa chce zúčastňovať na pojednaniach, lenže zdravotný stav mu to neumožňuje – znie zdôvodnenie nateraz každého odkladu pojednania.

Bývalého predsedu Maticy slovenskej Jozef Markuš ešte v závere roka 2016 Okresný súd Bratislava III uznal za vinného z prečinu porušenia povinnosti pri správe cudzieho majetku. Jozef Markuš dostal trest jeden rok s dvojročnou podmienkou. Išlo o prvostupňové rozhodnutie, rozsudok nenadobudol právoplatnosť, keďže sa obe strany odvolali.

Trestné oznámenie na Jozefa Markušu podala bývalé vedenie Maticy na čele s Mariánom Tkáčom ešte v roku 2011. Jozefovi Markušovi kládol súd za vinu uznanie dlhu dcérskej spoločnosti Maticy slovenskej – Maticného fondu. Zmluvu o prevzatí dlhu vo výške vyše

dvestodvatisíc eur Markuš podpísal v roku 2007. Dlh bol splatený v dvoch splátkach

ČO INÍ NEPÍŠU

Bývalý predseda MS Jozef MARKUŠ nechce, aby sa súdne pojednania konali bez jeho prítomnosti, ale podľa jeho ospravedlňujúcich listov nemôže sa na ne dostaviť pre vážne zdravotné problémy...

zo ziskov tlačiarnej spoločnosti Neografia, v ktorej mala Matica osemdesiat-percentný podiel.

To však už od roku 2017 neplatí. „Krajský súd na neverejnom zasadnutí zrušil napadnutý rozsudok Okresného súdu Bratislava III,“ oznámil vlni hovorca súdu Pavol Adamčiak. Súd argumentoval tým, že v prvotnom konaní bolo porušené ustanovenie Trestného zákona. Odvolal sa aj na ustanovenie, že rozsudok možno zrušiť, ak je rozhodnutie o uplatnenom nároku poškodeného na náhradu škody v rozpore so zákonom.

Jozef Markuš sa aj z pojednania 24. januára 2018 ospravedlnil. Má podľa listu doručeného súdu advokátom viaceré zdravotné problémy. Na pojednanie bez jeho osobnej prítomnosti však – ako vždy – nedal súhlas. Prokurátorka tentoraz mala iný názor a navrhla do konania pribrať znalca z odboru zdravotníctva, ktorý by posúdil zdravotný stav obžalovaného.

„Keďže sa už viackrát ospravedlnil aj v odvolacom konaní pred Krajským súdom v Bratislave. V prípade, že znalec skonštatuje, že zdravotný stav obžalovaného umožňuje jeho osobnú účasť na hlavnom pojednávaní, navrhujem ho predviesť príslušným Oddelením Policajného zboru,“ povedala prokurátorka. Jej návrhom sa súd bude zaoberať.

Ján ČERNÝ
Foto: archív SNN

V druhom kole uspel Zeman

Roman MICHELKO

Výsledky druhého kola prezidentských volieb boli pre mnohých analytikov menším prekvapením, pretože v nich bol miernym favoritom Jiří Drahoš. Vychádzalo sa z toho, že rezervoár Drahošových voličov je oveľa väčší (jedna celá šesť milióna) než Zemanových, keďže v podstate všetci porazení z prvého kola – s výnimkou marginálneho Hanniga, podporili Drahoša. S čím sa však nepočítalo, bola silná mobilizácia voličov v druhom kole, keď volebná účasť stúpila skoro o päť percent, a ešte prekvapujúcejšia bola skutočnosť, že masívne mobilizoval svojich voličov nielen Drahoš, ale aj Zeman. Ukazuje sa, že slovenský model, teda všetci na jedného, v Čechách účinkoval podstatne menej.

Pozrime sa však na výsledky volieb podrobnejšie. Oproti tým spred piatich rokov je výsledok omnoho tesnejší. Kým v roku 2013 vyhral Zeman nad Karlom Schwarzenbergom

o celých desať percent, v roku 2018 je výsledok sotva tri percentá. Ukazuje sa teda, že Drahoš dokázal zmobilizovať protizemanovských voličov podstatne účinnejšie než Schwarzenberg. Je očividné, že vyhranene straníci a pravicoví kandidáti (Schwarzenberg či Topolánek) dnes jednoducho nemajú šancu oslaviť väčšinového voliča v Čechách.

Čo sa týka prezidentských debát, prvú na Prime jednoznačne vyhral Zeman, druhá v ČT bola „uhraná“ na remízu. Takže, áno, televízne duely nemali na výsledok rozhodujúci vplyv. Samozrejme, Drahoš tam spôsobil faux pas. Zemanovi vyčítal, že chce byť prezidentom dolných desať miliónov, no nevedomil si pritom, že tým akoby nepriamo povedal, že chce reprezentovať len horného pol milióna.

To samo osebe by však voľby nerozhodlo. Ak sa zamýšľame nad tým, čo asi rozhodlo prezidentské

voľby v Česku, bola to paradoxne obrovská mobilizácia médií proti Zemanovi. Média hlavného prúdu kampaň proti Zemanovi naozaj prepálili, čo malo, naopak, mobilizačný dôsledok na jeho možno aj vlašnejších či váhajúcej podporovateľov. V podstate ich

KOMENTÁR

voľba nebola ani tak celkom a prioritne voľba za Zemana, ale proti politickému a mediálnemu establishmentu, ktorý veľmi aktívne a agresívne vykresľoval Zemana ako agenta Moskvy či Číny, pričom euroatlantická orientácia je to jediné možné a prípustné! Vznikol tak komický paradox – médiá silnou mobilizáciou proti Zemanovi zaktivizovali aj jeho skrytých voličov, čím mu nechtiac pomohli.

Voľby zároveň ukázali tradičné delenie českého voličstva. V Prahe podľa očakávania exceloval Drahoš,

ktorý získal skoro dve tretiny voličov, rovnako aj v desiatich zo štrnástich krajských miest. V prípade celých krajov to už také jednoznačné nebolo. Drahoš vyhral len v štyroch – v Prahe, Stredočeskom, Královohradeckom a Libereckom kraji.

Každopádne však voľby poukázali na to, ako veľmi je česká spoločnosť rozdelená. Sotva trojpercentný rozdiel jasne hovorí, že skoro polovica voličov nevníma staronového prezidenta ako svojho. To bude veľká výzva pre prezidenta Zemana, hoci na druhej strane, keďže svoj post už podľa ústavy ďalej obhajovať nemôže, nemusia ho názory voličov prehnane zaujímať. Sám v prejave po znovuzvolení však sľúbil, že v druhom volebnom období bude pokornejší a konsenzuálnejší. Uvedomuje si totiž, že aj keď v absolútnych číslach získal viac hlasov ako pred piatimi rokmi, jeho relatívna podpora rapídne klesla – takmer o vyše sedem percent. V roku 2013 totiž vyhral pomerom päťdesiatpäť percent ku štyridsiatim piatim percentám, kým dnes len päťdesiatjeden celých päť percent ku štyridsiatim ôsmim celým piatim percentám. Tektonické zlomy v českej politike idú predovšetkým po línií veľké mestá – vidiek a čiastočne aj Čechy – Morava. Kým v Brne jednoznačne vyhral Dra-

hoš, v Ostrave, naopak, s vysokým náskokom Zeman.

Pre najbližšiu politickú budúcnosť v Čechách sa znovuzvolenie Zemana prejaví predovšetkým v podstatne komfortnejšej situácii pre premiéra Babiša. Ten nebude v časovom strese pri druhom pokuse o zostavenie vlády, ktorá by disponovala priamou či nepriamou podporou v poslaneckej snemovni. Zeman dnes nie je limitovaný termínom ukončenia svojho prvého volebného obdobia, ktoré uplynie začiatkom marca, a môže tak Babišovi poskytnúť aj niekoľko mesiacov na dohodnutie nejakej formy podpory.

Výsledky prezidentských volieb v Česku zároveň naznačili istú zmenu, respektíve diferenciu medzi českými a slovenskými voličmi. Väčšina expertov predpokladala, že aj v Česku sa zopakuje slovenský model prezidentských volieb, teda že skúseného politika nahradí starostlivo marketingovo pripravený „politický produkt“. Ako vieme, nestalo sa. Česko má prezidenta s dlhodobými politickými skúsenosťami a s jasnými, niekedy až vyhranenými politickými názormi, ktoré sú však celkom jednoznačne jeho, nie jeho okolia. Uvidíme, či sa slovenskí voliči o rok inšpirujú českým modelom, alebo nie.

Mušky v pohodovej pavučine

Maroš M. BANČEJ

Hudobných festivalov sme si do novembra 1989 veľa neužili. A keď, tak ich organizovali príslušné zložky plne podriadené komunistickej strane, najčastejšie Socialistický zväz mládeže – SZM. Do povedomia dnes už staršej generácie sa tak vpísal napríklad Festival politickej piesne v Martine. Popri politicko-ideologickej základni mal predsa len aj hudobnú nadstavbu, a tak sa na ňom zúčastňovali odovzdávajú povinný ideologický obolus aj interpreti a skupiny, ktoré na nejakú stranícku zvysoka kašľali. Svojho času na ňom uspel napríklad aj idol sedemdesiatych a osemdesiatych rokov Peter Nagy. Po nežnom novembri sa zdalo, že priamočiary ideologický ťah v prípade populárnej hudby je už minulosťou. V deväťdesiatych rokoch sa začali aktivizovať organizátori

a napokon sa festivalová ponuka ustálila na zhruba troch desiatkach podujatí. Rozlišujú sa žánrovo aj tematicky, oslovujú široké či špecifické spektrum milovníkov hudby. Jedným z najstarších a mediálne určite aj najviditeľnejších festivala-

POZNÁMKA

rov je trenčianska Pohoda. Začínal ako bežný hudobný festival, na ktorom organizátori na čele s bývalým hudobníkom Michalom Kaščákom predstavovali okrem rockových aj rôzne zoskupenia experimentujúce so štýlmi a žánrami, na festival sa začali nabaľovať sprievodné podujatia a dnes to je mamutia akcia s desiatkami účinkujúcich a tridsaťtisícovou návštevnosťou. Usporiadatelia ho označujú ako multizánrový festival a zlé jazyky už niekoľko

rokov hovoria o Pohode ako o festivale politickej piesne. V rámci množstva sprievodných programov, akými sú diskusie, prezentácie kníh, autorské čítania, moderované besedy či rôzne výstavy a performance je ideologická rovina striktné určená. Liberálna, ale najmä proeurópska v tom najbigotnejšom slova zmysle vrátane LGBTI a multikultúrnej agendy. Nikto organizátorom neberie ich politické zameranie či sympatie, ale ročník od ročníka sa z festivalu stáva čoraz viac propagačná megaakcia vyššie spomínaných ideologických smerov, doplnená o kultúrne úderky takzvané liberálnych, no podľa niektorých prameňov skôr neomarxistických domácich aj európskych činovníkov. A tak Pohodu navštevuje napríklad ex arcibiskup Bezák, ex premiérka Iveta Radičová, publicisti Štefan

Hríb či Michal Havran, prezident SR Andrej Kiska a mohli by sme pokračovať. Silné mediálne zázemie, najmä v jednom mienkotvorcom denniku, kde je festival Pohoda prítomný de facto celoročne, iba podčiarkuje fakt, že zábavné podujatie prerástlo na nástroj, a to nástroj ideologický. Do otvorenia tohto ročníka Pohody, teda do júla 2018, máme pred sebou ešte vyše pol roka. V spomínanom denniku sa však čitateľa nedávno mohli dočítať: „Na Pohode 2018 vystúpi aj zakladajúca členka Pussy Riot, ruská novinárka, aktivistka a umelkyňa Marija Afochinová.“ Členka kontroverznej skupiny – ani nie tak hudobnej ako škandalózne performerskej – predvedie svoj program a možno bude aj besedovať. Na minulej pohode vyrástla štylizovaná mešita. Euro – multikultúrny kánon z Bruselu teda veľí na tej najbližšej zarádiť aj osobku platenú z neurčitých zdrojov, ktorá pod rúškom „protiputinovského“ odboja slúži tým, ktorí potrebujú Rusko slabé a rozparcelované ako zdroj surovín medzi nadnárodné koncerny. A do toho všetkého bude vyhrávať lepšia či horšia muzika, aby mladé mušky nalákala do pavučiny.

SPOZA OPONY

V slovenských horách v zime 1944/1945 mrzli aj vojaci, ktorí boli pôvodne vycvičení ako výsadkári, ale prepravili ich na pomoc povstaniu na Slovensku, aby tu bojovali ako radoví pešiaci. Desiatky z nich zahynuli pri početných haváriách a zostreloch sovietskych lietadiel. Boli to príslušníci Druhej paradesantnej brigády, ktorí ešte dlho potom bojovali za svoje uznanie. Nedávno som písal o jednom z nich, svoju jednotku a veliteľa zachraňoval v zálaha snehu v Nízkych Tatrách, lebo vedel zostrojiť piecku a variť. V dedine, kde žil, mal potom pamätnú izbu, ale po roku 1989 exponáty skončili v zbere, aj keď bezprostrední príbuzní výsadkára v dedine žili. Článok uverejnili miestne noviny, ako aj celoštátny Bojovník, lebo Druhá paradesantná brigáda bola neraz neprávom zabúdaná, hoci jej príbeh bol tragický...

Napísal som, že onen neznámy – nikde okrem rukopisu svojho veliteľa nespomínaný výsadkář, z donútenia kuchár, plný záhoráckej vitality a vtipov, dostal najvyššie vyznamenanie

od predsedu povstaleckej Slovenskej národnej rady Karola Šmidkeho. Tak to stálo v jeho preukaze. Redakčná jazyková redaktorka Anna Fričová v Martine mi však jednoznačne overila, že to tak nemohlo byť, pretože

Prečo sa nám dejiny vracajú

Dušan D. KERNÝ

predsedom bol Vavro Šrobár. Ale keď toto nesedi, môže byť celý príbeh môjho hrdinu vrátane vyznamenania z Londýna predsa spochybnený? Keďže sa necítim byť novinárom, ale len človekom píšucim do novin, dal som prednosť argumentom pani Fričovej. Veď má predsa prinajmenšom taký záujem na našich novinách ako ja. Ale keďže mám pamäť ako slon, zašiel som nedávno do susednej ulice, kde sídli Historický ústav SAV. Tam som našiel listinu, kde sa uvádzali predse-

dovia SNR. Niekoľko týždňov na prelome rokov 1944/1945 boli dvaja – Šmidka a Šrobár. Je to príbeh diskusie dvoch ľudí, profíkov, a nie redakčných škriatkov, ktorí majú rovnaký záujem, aby fakty v novinách sedeli, zod-

povedali skutočnosti. Chcem ním len demonštrovať, ako v tomto roku výročí bude mnoho diskusie o faktoch, pretože slovenské dejiny a dejiny na Slovensku stále nie sú ani dopovedané a tobôž nami Slováckmi osvojené. Aj v tomto roku výročí mnohé zostáva za oponou udalostí. Mnohí dnes hovoria a píšu o knihe – prvom ucelenom portréte Gustáva Husáka bez ideologickej záťaže. Píšu o tom, že ide o výsledok desaťročnej práce mladého českého historika. Dostal sa aj do

zdanlivo neprístupných moskovských archívov. Je tam toho toľko, že podľa vzoru napríklad Maďarov by sme tam v Moskve aj my mali vytvoriť stále historické vedecké pracovisko. Veď len záznamy o Husákoví viedli sovieti od roku

federácie bol kľúčovým poradcom Petra Pitharta.

Podobný príbeh sa odohral, aj pokiaľ ide o jeden z kľúčových historických sporov, ktorý sa nás bytostne týka – spor Hodža versus Beneš. Práca českých historikov Milan Hodža a slovenská otázka v zahraničným odboji s obrovským množstvom dovtedy neprebádaných archívov vyšla pod editorom, prorektorom Univerzity Karlovej.

Pred vyše desaťročím vyšla štúdia silnej trojky slovenských historikov Londák, Londáková, Sýkora Predjarie – vytiahla na svetlo slovenskú panorámu toho, čo sa nepresne nazýva Pražská jar. Teraz si českí historici privlastnili tento pôvodný slovenský termín troch slovenských historikov a s odstupom vyše desaťročia po Slováckoch vydali knihu Predjarie v Československu. Poučenie pri vstupe do roku výročí je jasné – nemôžeme prenechať naše dejiny iným pod rúškom, že sú nám spoločné. Kam to vedie, sme videli názorne prvého januára na Hrade, keď nám dejiny vysvetlil prezident tak svojrázne, že sa tým naozaj zapísal do dejín...

TAKŽE TAK...

Hyenizmom nie je len zneuctievanie či okrádanie mŕtvol, ale aj bezohľadné zaobchádzanie s bezmocnými, zneužívanie niečej biedy. Svetozár Hurban Vajanský po tom, čo uhorská polícia zamedzila prístup jemu a najbližším príbuzným k pomníku jeho otca 8. septembra 1892, napísal do Národných novín článok s názvom Hyenizmus v Uhrách a už 17. a 18. decembra toho istého roku bol odsúdený na jeden rok väzenia, tristo zlatých pokuty a na zaplatenie súdnych trov vo výške 257 zlatých a 50 grajciarov...

Hyenizmus na Slovensku

Skutočný príbeh, ktorý sa udial po tieto dni u nás na južnom Slovensku, svedčí o tom, že hyenizmus nezakapal, len sa obliekol do iného kabáta. Môjho priateľa, ktorý sa ocitol v núdzi, obrali dvaja muži – podnikatelia z južného Slovenska – o 762 eur. Jeho ledva dospelému synovi sa stala nehoda asi stopäťdesiat kilometrov od Bratislavy. Klzká cesta spôsobila, že vrazil autom do stĺpa pri ceste, stĺp vyvrátil a auto vážne poškodil. Synovi sa, našťastie, nestalo nič. Privilovaný predstaviteľ odťahovacej služby vytiahol auto z priekopy a prevážajúc ho do Bratislavy presvedčil syna, že auto je také poškodené, že ho treba dať do šrotu, a ponúkol zaň stopäťdesiat eur. Syn súhlasil. A tak namiesto 362 eur za uvoľnenie a odťahnutie auta do Bratislavy zaplatil len 212 eur a auto sa vrátilo z cesty do Bratislavy na šrotovisko. A tam šéf šrotoviska dohodol so synom termín prepisu auta na neho. Chcel auto s dolámanou karosériou, ale s funkčným motorom (dá sa naštartovať) za 150 eur!

Priateľovi sa videla suma primála a nechápal, prečo má „šrot“ zmeniť vlastníka. Zvonili telefóny a nevdojak vyšlo najavo, že za auto – brak – zaplatil šéf šrotoviska odťahovačovi osemsto eur! Zarobil teda na núdzi jeho syna 650 eur bez mihnutia oka. Priateľ sa rozhodol „obchod“ zrušiť. Prišiel s odťahovacím autom z Bratislavy na šrotovisko. Odťahovačovi musel vrátiť 150 eur a ďalších 150 eur si vyžiadal ako doplatok za tú časť cesty, po ktorej sa s poškodeným autom vrátil zo smeru do Bratislavy na šrotovisko. A keďže bratislavský odťahovač auto bez hydraulického ruky nedokázal naložiť a blížila sa mrazivá polnoc, nanovo „založil“ v núdzi priateľa odťahovač hyena, ktorý už mal vo vrecku priateľových 512 eur. Že za 250 eur na ruku odvezie to auto do Bratislavy on. Stalo sa.

Tento príbeh je teda iný ako príbeh Vajanského. Časy sa predsa len zmenili. Dnes vás na cintorín vpusťia, stačí zaplatiť. Hrozilo, že aj cirkevne vás zosobášia, len ak zaplatíte. Smutný obraz prítomnosti – čias, z ktorých sa vytratil akýkoľvek ľudský vzťah. V ktorých zárobok, peniaze za každú cenu sú viac ako samotný človek. Je to príbeh o tom, ako v našom „dobrom“ kapitalizme neváhajú draví podnikavci – hyeny – ťažiť z nešťastia bezmocných.

Márián TKÁČ

Hovoríme s Ľubicou GÁLISOVOU, prezidentkou Fóra na pomoc starším

Seniori chcú žiť dôstojnú starobu

Zhováral sa Štefan ZLATOŠ – Foto: Anton PODSTRASKÝ

Slovenka roka 2013 pani Ľubica GÁLISOVÁ. V roku 2000 založila a stala sa prezidentkou novej organizácie Fórum pre pomoc starším – národná sieť, ktorá sa stala významným subjektom aj na medzinárodnej úrovni a je členom európskej siete AGE – Platform Europe v Bruseli. Je expertkou v troch odborných skupinách AGE. Organizácia, ktorú vedie, vytvorila v roku 2004 poradensko-informačné centrum pre seniorov, od roku 2009 prevádzkuje bezplatnú telefonickú Senior linku, každoročne oceňuje aktívnych starších ľudí v ankete Senior roka.

• Po piatich rokoch od získania titulu Slovenka roka venujete svoju energiu práci a aktivitám, ktoré majú poukázať na potreby a problémy skôr narodených, takzvanej striebornej generácie. Opište ich. S čím sa najviac boria seniori na Slovensku?

Staroba by mala byť krásnym obdobím života. Tak ako jeseň, ktorá hýri rôznymi farbami, tak aj starší môže uplatňovať nadobudnuté skúsenosti a odovzdávať ich iným. Žiaľ, starším ľuďom sa napriek mnohým deklaráciám nevenuje taká pozornosť, akú si skutočne zaslúžia. Pozrime sa na to, ako vnímame starších. Pokladáme ich za príťaž pre rodinu, spoločnosť, lebo treba vynaložiť prostriedky na starostlivosť o nich alebo na dôchodky. Stretávajú sa s diskrimináciou na rôznych úrovniach, so zneužívaním od rôznych podomových obchodníkov, sú obeťami podvodov, nekalých praktík. Nie je ojedinelé, že s nimi zle zaobchádzajú v zdravotníctve či v rôznych iných službách. Veľmi závažným problémom je, že stále viac sa objavuje fenomén týrania a násilia na starších od samotných príbuzných, a to je tiež následkom toho, aký obraz staršieho človeka vytvárame v spoločnosti. Pokladáme ich za nepotrebných, čo rozhodne nie je pravda. Spoločnosť je orientovaná skôr materiálne a nejde jej o človeka. Starší často žije sám, opustený a rodina má záujem získať skôr materiálny prospech či dedičstvo po ňom, ako poskytnúť mu starostlivosť a pomoc.

• V súčasnosti aj ľudia plní energie v produktívnom veku majú často problém „plávať“, udržať sa na hladine. O čo horšie to musia mať dôchodcovia. V akej kondícii (mentálnej, zdravotnej a pod.) sú stárki u nás na Slovensku?

Situácia slovenských penzistov nie je dobrá. V ostatných desaťročiach sa v spoločnosti sformovala mienka, že na starcov mladí doplácajú; akoby sa zabudlo, koľko zle ohodnotenej práce pre štát vykonali počas aktívnej etapy života.

Positívne je to, že vek dožitia sa predlžuje, stále viac ľudí sa dožíva sto i viac rokov. Problémom je zdravotná starostlivosť, služby, aby starší mohol svoju starobu dožiť dôstojne a kvalitne. Je to však i o tom, ako sa starší aj k životu postaví. Je dosť možností, ako môžu žiť aktívne, zapájať sa do rôznych aktivít, a mnohí to aj robia. Sú rôzne kluby a organizácie, do ktorých sa starší aktívne zapájajú. Sú to voľnočasové aktivity, rôzne spevokoly, krúžky, píšú básne, knihy, zapájajú sa do športových a kultúrnych akcií, ale aj do obnovy kultúrnych a historických pamiatok. Ja doslova žasnem, čo všetko starší dokážu urobiť, ako práve oni môžu byť príkladom aj pre mladú generáciu. Problémom je, že dôchodcovia majú veľmi nízky príjem, a to im nedovoľuje ísť na dovolenky, niekedy ani na liečebné či rekreačné pobyty. Niekedy im prostriedky nestačia ani na základné životné potreby, čo je už vážny problém.

• Čo urobiť pre to, aby sa v spoločnosti viac propagoval

model viacgeneračných rodín, v ktorých by aj starci našli uplatnenie, aj pokojný domov?

V prvom rade by sme si v spoločnosti mali uvedomiť, čo pre nás, pre rodinu znamená staršia generácia, starí rodičia, viac sa stretávať a tráviť s nimi viac času. Mnohé deti nemajú takmer nijaký kontakt so starými rodičmi, nestretávajú sa s nimi, takže ani nemôžu mať spoločné zážitky. Vzájomne sa môžeme obohacovať, mali by sme viac uplatňovať ľudský prístup, spolupatričnosť a lásku jeden k druhému.

• S čím všetkým sa na vaše Fórum obracajú dôchodcovia, čo im spôsobuje z ich pohľadu najviac neriešiteľných problémov?

Fórum prevádzkuje bezplatnú telefonickú Senior linku, robí rôzne aktivity po celom Slovensku. My sa stretávame skôr s ťažkosťami, problémami, ktoré starší ľudia majú. Sú to skúsenosti s podvodníkmi, ale mnoho je prípadov, kde starší je obeťou násilia či už v domácnosti, ale aj v rôznych inštitúciách, neposkytnutie a zanedbanie starostli-

Lubica GÁLISOVÁ

vosti a zlé zaobchádzanie. Problém pre nich je aj to, že ťažko si uplatňujú vlastné nároky, nemajú dostatok právneho vedomia. Je nedostatok služieb, chýbajú im financie. Rastie aj agresivita voči starším. A zlé je i to, že sa tomu nevenuje dostatočná pozornosť a problémy zostávajú neriešené. Je to i ľahostajnosť okolia voči starším, nezáujem o ich problémy a potreby.

• V čase uzávierky nášho vydania ste usporiadali a vyhodnotili slávnostné vyhlásenie akcie Senior roka. Stal sa ním na prvý pohľad naozaj kmet – pán vo veku deväťdesiat rokov. Čím zaujal hodnotiteľov?

Ocenili sme štrnástich seniorov z celého Slovenska. Pán Grác s manželkou nedávno oslávili sedemdesiate výročie svadby. Napriek pokročilému veku je stále aktívny a plný života, dokáže pomáhať, rozdávať radosť. Spieva a hrá na harmonike, jeho manželka pani Helenka číta literatúru a venuje sa recitovaniu. Je krásnym príkladom, ako vzájomný rešpekt, pokora a harmónia v manželstve sú elixírom i všeliekom na mnohé zložitosti, čo život priniesie.

• Čo by na prospech seniorov mohol a mal urgentne urobiť štát a čo ich rodinní príslušníci?

Štát by mal prijať dobré zákony na ich ochranu a zabezpečiť vhodné a potrebné služby. Zabezpečiť potrebné finančné zdroje, aby starší žili dôstojne a kvalitne život. Zabezpečiť pre nich lepšiu zdravotnú starostlivosť, a čo je najdôležitejšie – mal si ich vážiť a využívať ich skúsenosť, múdrosť, ale aj ich znalosti z histórie a našej národnej kultúry. Deti a rodina by si mali uvedomiť, aký poklad majú vo svojich rodičoch, v starých rodičoch a využívať čas, kým sú medzi nimi.

O ČOM JE REČ

Strach čoraz väčšími opanáva mysle ľudí. Nemožno sa tomu ani čudovať, stačí si večer pozrieť správy televíznych novín, rozhlasu či prečítať noviny, prevládajú v nich najmä zlé, negatívne informácie, a to nielen o počasí. Hrôza vanie aj z húfov utečencov na gumených člnoch, ktorí sa plávajú na náš kontinent. Nepokoj v nás vyvolávajú zábery z centier európskych miest, kde sú pešie zóny obohnané zátarasami a betónovými blokmi. A tento obraz nepočádza iba z Londýna, Paríža či veľkých nemeckých miest, kde boli posledné teroristické útoky, keď islamskí fanatici automobilmi zaútočili na obyvateľov. Betónové zátarasy si už môžeme všimnúť aj v Bratislave, hoci nám údajne nijaké nebezpečenstvo nehrozí, ako nás ubezpečujú policajní experti. Slovensko vraj nie cieľom prisťahovalcov, tí mieria najmä do štátov západnej Európy, kde očakávajú lepšie sociálne podmienky ako u nás. Zatiaľ je to tak. Imigrácii sa bránia aj ostatné štáty strednej Európy – Maďarsko, Poľsko i Česká republika. Lenže pomazané hlavy lídrov Európskej únie sa rozhodli, že takto to ďalej nemôže byť a schválili kvóty, vraj

sa treba o utečencov solidárne podeliť. Maďari, Poliaci aj Česi tento diktát kvót jednoznačne odmietli, za čo im z Bruselu hrozia sankcie. Proti kvótam je aj Slovensko, ale EÚ je voči nášmu štátu zatiaľ zhovievavá. Nie je verejne známe prečo?!

Prečo sa bojíme imigrácie?

Peter ŠTRELINGER

Možno vláda pripravuje projekt, ako doplní chýbajúce pracovné sily. Veru tak, čuduj sa svete, Slovensko, ktoré patrilo donedávna medzi štáty (aj v rámci EÚ) s vysokou nezamestnanosťou, zrazu trpí na nedostatok pracovníkov. Pravda, zabudli sme dodať, že ide najmä o kvalifikované pracovné sily, o špecialistov, ktorých potrebuje napríklad automobilový priemysel. A tak možno (v rámci akejsi tajnej dohody, ktorú nepoznáme) sa v blízkosti automobilových koncernov vybudujú moderné školiace strediská, kam prídu utečenci z Afriky a Ázie, tí sa v krátkom čase naučia jazyk, získajú schopnosti a zručnosti v práci pri obrábacích linkách

či na počítačoch. Zabudol som dodať, že bude treba postaviť pre týchto ľudí, ktorým Slovensko otvorí svoju náruč, byty, školy, mešity, aby sa mali kde modliť. Samozrejme, všetko zaplatí Európska únia. Slovensko bude výstavnou skriňou Európy.

hlúpy vtip. Pretože naši ľudia sú múdri a tolerantní a veria tomu, čo naprojektovali úradníci EÚ. Aj keď možno niekoho bude odrádzať, čo sa deje v tých štátoch, ktoré otvorili svoje hranice pre prisťahovalcov. Napríklad Švédsko, krajina s vysokou životnou úrovňou, ako informoval nedávno švédsky premiér, bude musieť v mestách s veľkým počtom imigrantov riešiť problémy za pomoci armády. Počas minulého roka sa tam udialo vyše tristo konfliktov, kde boli použité strelné zbrane, z toho vyše deväťdesiat percent bolo v súvislosti s prisťahovalcami. Do tzv. no-go zón si bežný Švéd netrúfne ísť. To isté sa deje v Anglicku, vo Francúzsku aj v Nemecku. Ústretová imigračná politika kancelárky Agáty Merkelovej, francúzskeho prezidenta Macrona či šéfa EÚ Junckera hrozí skončiť katastrofou. Iba cynik môže vymyslieť, že z vojnou zmietaných štátov Afriky a Ázie možno presídliť milióny islamských obyvateľov do kresťanskej Európy. A vytvoríť akúsi novú multi-kultúru. Napokon, práve štáty strednej a východnej Európy majú o tom svoju historickú skúsenosť, keď naše kraje plienili hordy tureckých a tatárskych vojsk. No ako sa zdá, dobyť a vyplieniť súčasnú Európu sa dá aj bez meča!

Rokovania o brexite predĺžili natahovačky o výšku rozvodovej pokuty

Čo stmelí budúce európske jadro?

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Najvýkonnejšie ekonomiky sveta majú USA, Čína, Japonsko a eurozóna. Ich menová a fiškálna politika zásadným spôsobom ovplyvňuje ich hospodársky rast aj budúci vývoj globálnej ekonomiky. Každá z nich má však aj svoje slabiny, preto treba vedieť, aké štrukturálne politicko-ekonomické zmeny možno predpokladať. V USA sa hovorí najmä o znížení dane z príjmu právnických osôb, a to aj napriek tomu, že štátny dlh krajiny predstavuje dvadsať miliárd dolárov, čo je viac ako tri percentá HDP.

So zvyšovaním úrokových sadzieb centrálnej banky sa má zvýšiť výmenný kurz dolára a pre americké firmy sa majú vytvoriť také podmienky, aby podnikali a platili dane doma, čo bez uplatňovania protekcionizmu zo strany americkej vlády nebude možné.

O čínskej ekonomike sa hovorí, že čoskoro vystrieda USA v celkovom objeme hrubého domáceho produktu na pozíciu svetovej ekono-

SVET FINANCIÍ

mickej jednotky. Vláňajší devätnásty národný kongres Komunistickej strany Číny prijal plán na dosiahnutie tohto cieľa do roku 2050, pri súčasnom výraznom medzinárodnom posilnení. Určite k tomu prispel vstup čínskej národnej meny do rezervného koša Medzinárodného menového fondu v októbri minulého roka.

O japonskej ekonomike sa vie, že z hľadiska technologickej úrovne patrí medzi svetovú špičku s vysokým podielom exportu na HDP, ktorý však v poslednom období skôr stagnuje. Japonská centrálna banka podporuje hospodársky rast skôr uvoľnenou menovou politikou, ktorou sa podporila inflácia, a japonská vláda sa usiluje fiškálnymi stimulmi riešiť nedostatok pracovných síl, nízku pôrodnosť a obrovskú zadl-

ženosť japonskej ekonomiky, kde svoje zohráva aj oslabovanie dopytu po jej produkcii zo strany čínskej ekonomiky. A aké zmeny možno očakávať na starom kontinente?

■ INTEGRAČNÉ LIMITY

Na posledných formálnych a neformálnych samitoch najvyšších predstaviteľov EÚ sa okrem iných tém, ako sú migrácia, brexit, rozdielna kvalita potravín, čoraz viac hovorí o budúcich štrukturálnych zmenách EÚ, ktorých spoločným menovateľom je európska integrácia. Najprv sa čakalo na výsledky parlamentných volieb vo Francúzsku, teraz na zostavenie novej nemeckej vlády...

O brexite sa vedelo, nerátalo sa

však s takým výrazným predĺžovaním prvej fázy rokovaní medzi vyjednávačmi Británie a EÚ, ktoré sa týkali najmä dohody o výške rozvodovej pokuty za doterajšie záväzky odchádzajúcej Británie. Brexit prechádza do druhej fázy, ktorá sa bude týkať budúcich obchodných vzťahov. Nepočítalo sa však s eskaláciou vnútorného konfliktu v Španielsku, keď región Katalánsko sa v referende vyslovil za nezávislosť od Madridu, čo by znamenalo ukončenie členstva v EÚ s dosahom na euro. Najnovšie sa uskutočnilo nezáväzné referendum v severoitalianskych regiónoch Benátky a Lombardia, v ktorých si občania odsúdili väčšiu autonómiu od centrálnej vlády v Ríme. V minulosti

prebehlo neúspešné referendum v Škótsku, preto je namieste otázka, či uvažované budovanie európskej integrácie nebude narážať na limity regionálnych záujmov jednotlivých členských krajín Unie, ktorých predstava o budúcej európskej integrácii sa zatiaľ rozchádza s názormi predstaviteľov vrcholových európskych inštitúcií.

■ EURO PRE VŠETKÝCH

Autorom myšlienky európskeho jadra je vraj terajší francúzsky prezident Emmanuel Macron, ktorý s jeho presadením čaká na konštituovanie novej nemeckej vlády pod designovanou kancelárkou Angelou Merkelovou. Jeho predstava sa opiera o zavedenie spoločnej meny euro vo všetkých členských štátoch EÚ. Kto euro nezavedie, a teda nevstúpi do eurozóny, ostane síce členom EÚ, nebude však môcť politicky na starom kontinente ovplyvniť jeho budúce smerovanie. Aby sa euro stalo požadovaným tmelom, bude sa musieť menová politika ECB a fiškálne politiky členských štátov EÚ dostať do väčšieho súladu, s čím súvisia pripravované zmeny v daňovej oblasti. Ak už nie rovnaké daňové sadzby, ktoré sú dôležitým nástrojom konkurencie na prilákanie zahraničného kapitálu, tak v každom prípade bude treba zaviesť rovnaký výpočet základu dane tak, aby nadnárodné spoločnosti vystavovali len jedno daňové priznanie a daň platili tam, kde podnikajú. Ďalej bude treba pokračovať v dobudovaní bankovej únie vo všetkých troch jej pilieroch a transformovať doterajšie eurovaly na Európsky menový fond. Štáty v európskom jadre budú presadzovať aj spoločnú migračnú politiku, vonkajšiu ochranu schengenského priestoru, spoločný postup v zahraničnej politike a v zabezpečovaní ochrany a bezpečnosti občanov.

FINANČNÝ SERVIS

Ak sa vláda rozhodne šetriť na výdajoch zo štátneho rozpočtu, treba s tým súhlasiť. Je len škoda, keď nevie šetriť v administratívnej správe vecí verejných či brániť daňovým únikom a prichádza s novelou stavebného sporenia, podľa ktorého by sa mali zmeniť podmienky poskytovania štátnej prémie stavebného sporenia. Pre poriadok vecí si pripomeňme, že u nás pôsobia tri stavebné sporiťelne: Prvá stavebná sporiťelňa, Wüstenrot – stavebná sporiťelňa a ČSOB stavebná sporiťelňa; sporiťel môže mať v každej z nich niekoľko účtov stavebného sporenia, ale len na jednom z nich má nárok na štátnu prémie. Jej terajšia výška je ročne 66,39 eura, čo predstavuje päť percent z minimálnej ročnej úspory vo výške 1327,80 eura. Keď sporiťel ušetrí viac, vyššiu štátnu prémie nedostane, keď ušetrí menej, štátna prémie je úmerne krátená.

Koniec priateľského bankového sporiťela

Pamätníci stavebného sporenia si určite spomenú, že na jeho začiatku bola štátna prémie 199,16 eura, čo vtedy bolo štyridsať percent z minimálneho vkladu 497,90 eura, pritom úspory na stavebnom sporení boli úročené viac ako tri percentá. Dnes pri starších vkladoch je to dve percentá a pri novo zakladajúcich len percento. Stavebné sporenie sa tak stáva za týchto podmienok čoraz menej atraktívne, keďže sporiťel sa dostal k peniazom až po šiestich rokoch. Výhody však spočívali v čerpaní medziveru a tiež výhodnejšieho úveru, v lepšom úročení peňazí ako na sporiacom či terminovanom účte a napokon v poskytovaní spomínanej štátnej prémie. Pre väčšinu z nás je teda prekvapením, prečo pri terajších podmienkach jej poskytovania prichádza ministerstvo financií s novelou stavebného sporenia.

V pripravovanej novelizácii bude zrušený inštitút priateľského sporiťela, ktorý po šiestich rokoch sporenia mohol poskytnúť štátnu prémie aj s úsporami použitých na niekoľko rokov. Okrem toho sa štátna prémie má poskytnúť občanovi nad osemmásť rokov, ktorého priemerný mesačný príjem je najviac 1,3-násobok priemernej mzdy, čo dnes predstavuje okolo tisíc eur. Týmto opatrením už nebudú môcť rodičia zakladať svojim ratoľstiam účty stavebného sporenia na ich prvé bývanie. Pri terajších opatreniach NBS týkajúcich sa poskytovania hypotekárnych úverov si mladé rodiny nebudú môcť čerpať hypotekárny úver, keďže nebudú mať nijaké vlastné úspory, a tak nedostanú od banky žiadnu hypotéku s dosahom na založenie ich rodiny. Nikto si však nevie predstaviť administratívnu záťaž pracovníkov stavebnej sporiťelne v zisťovaní výšky priemernej mzdy ich klienta, navyše sa priemerná mzda bude zisťovať každoročne, ako sa bude postupovať, ak sporiťel poberá dôchodok a mzdu, a takto by sme mohli pokračovať.

Róbert HÖLCZ

V sprístupňovaní kompetencií sestram sme príliš nepokročili

Tituly treba vidieť na výplatnej páske

Eva SISOVÁ – Foto: archiv SNN

Ak by slovenské zdravotníctvo malo menej problémov, ako ich práve má, naši zdravotníci by dokázali ročne zabrániť vyše jedenástim tisícom úmrtí. Priemer Európskej únie je nepomerne lepší, ako je momentálne na Slovensku. V EÚ vďaka úrovni súčasnej medicíny dokážu zachrániť až o tretinu viac ľudí ako na Slovensku. Svedčí to nielen o odbornej pripravenosti, ale najmä o úrovni materiálnej a prístrojovej bázy a o logistickom zázemí vrátane disponovanosti a motivácie zdravotníckeho personálu.

Cestu slovenského zdravotníctva po desiatkach proklamovaných aj uskutočňovaných reforiem, žiaľ, dodnes sprevádzajú aj takéto obrázky, keď zdravotné sestry demonštrujú svoju nespokojnosť priamo v uliciach miest.

V segmente zdravotnej starostlivosti sú často prvou kontaktnou osobou zdravotné sestry. Práve na ne kladú vysoké nároky pacienti a tiež aj členovia ich rodín. Tieto požiadavky však nevyvažuje dôstojný morálny i finančný benefit.

V osemdesiatych rokoch minulého storočia sa na stredné zdravotnícke školy mohli hlásiť len tí najlepší uchádzači. S týmito vzdelanostnými kritériami sa v súčasnosti už na tomto type škôl nestretávame. Problém je v tom, že spoločnosť nevie adekvátne ohodnotiť prácu zdravotných sestier vrátane nadsadov a nočných služieb. Smernica EK,

ktorá sa pred prístupím SR do EÚ mala implementovať do slovenského právneho systému a vzdelávacej praxe a ktorá sa pri tejto téme tak často spomína, hovorila iba toľko, že členský štát (teda od roku 2004 aj SR) má zabezpečiť, že odborná príprava na výkon povolania sestry sa má začať po osemnástom roku. Nič viac...

■ VZDELANÉ SESTRY

Iniciatívy sa v tom čase chopili niektoré vysoké školy. Vzhľadom na to, že mali nedostatok iných poslucháčov, prišli s ponukou bakalárskej formy štúdia zdravotných sestier. Najskôr prešlo-

vaním pôvodných sestier s maturitným vzdelaním, ktorým ponúkali bakalárske tituly. Vzápätí masívne začali prijímať aj na magisterský stupeň štúdia. Zdravotné sestry z generácie narodené v sedemdesiatych rokoch využili všetky možnosti dovzdelávať sa. Ale také sestry si „potrpia“ na to, že sú vysokoškolačky a často to v bežnej nemocničnej praxi dávajú ostenatívne najavo, keď treba hoci vynášať slimáky...

Od roku 2004 postupne až dodnes s rôznou intenzitou v závislosti od príslušnej vysokej školy rástla aj úroveň vysokoškolských študijných programov ošetrovateľstva. Vyučovala som na takejto škole a môžem povedať, že som neraz mala pocit akéhosi rýchlokurzu. Akoby sme sa niekde veľmi rýchlo ponáhľali. A zdravotné sestry po absolútoriu ako nedostatočne docenené odchádzali za hranice a, žiaľ, platí to stále. Tam na ne čakajú starší ľudia, o ktorých sa v dvojtyždňových intervaloch „ochotne“ za slušnú gázu starajú...

■ BARIÉRY NEZMIZLI

Ministerstvo školstva ani Ministerstvo zdravotníctva SR nemali nijaké analýzy, aby zisťovali skutočné potreby obyvateľstva, zamestnávateľov z hľadiska výstupných kompetencií absolventov. Možno takéto štruktúry ešte len vzniknú. Nikto nezistoval, či a koľko sestier s vysokoškolským vzdelaním a magisterským titulom nájde svoje miesto a adekvátne uplatnenie v štruktúre slovenského zdravotníctva.

NA OKRAJ

Slovenská mena nemala po vzniku Slovenskej republiky dlhé trvanie, ale dá sa povedať, že jej „život“ mal v pomeroch, keď napomáhala konštituovanie štruktúr nového štátu mimoriadny efekt a aj pridanú hodnotu na konanie a postoje ľudí, ktorí jej verili. Slovenská koruna po roku 1993 zohrala významnú úlohu v hospodárstve samostatného Slovenska aj v mobilizácii jeho občanov na prekonávanie začiatkových ťažkostí nového štátu na mape sveta. Bola oficiálna mena, menová jednotka a zákonné platidlo Slovenska pred zavedením eura. Do obehu bola zavedená 8. februára v roku 1993.

Mala krátky, ale pekný život...

Vtedy nahradila korunu česko-slovenskú. Ako mena zanikla 1. januára 2009 po zavedení eura. Ako zákonné platidlo pri hotovostných peňažných platbách však zanikla až 17. januára 2009 (po skončení takzvaného duálneho obehu).

Národná banka Slovenska (NBS) začala zverejňovať denný kurzový lístok od začiatku roka 1993 so vznikom samostatnej meny – slovenskej koruny. Prvý denný kurzový lístok zverejnila k štvrtému januáru 1993. Začiatok existencie samostatnej slovenskej koruny sa však datuje až k ôsmemu februáru 1993. Vtedy po rozdelení federácie prevzala NBS systém určovania kurzu slovenskej koruny k voľne vymeniteľným menám, ktorý sa používal v bývalej Štátnej banke československej.

Od 14. júla 1994 do 2. októbra 1998 bola koruna napojená na menový kôš už len dvoch mien, v ktorom šesťdesiat percent tvorila nemecká marka a štyridsať percent americký dolár, čo percentuálne odrážalo menovú štruktúru realizovaného zahraničného obchodu SR.

Druhého októbra 1998 bolo zrušené fluktuatívne pásmo, tiež naviazanie na menový kôš, bol zavedený voľne plávajúci kurz koruny (až do 25. novembra 2005), ktorý sa určoval na základe ponuky a dopytu na medzibankovom devízovom trhu.

S príchodom nového roka 2009 bolo na Slovensku zavedené euro. Duálny obeh slovenskej koruny a eura pokračoval do 16. januára 2009. Nová mena euro nahradila korunovú menu, ktorá v rôznych obmenách platila stošesťnásť rokov.

Prvou slovenskou mincovou, ktorú začali v Kremnici raziť, bola desaťkorunová minca. Jej razba sa začala 23. januára 1993 a už 8. februára, teda v čase vzniku slovenskej meny, bola v emitovanej do obehu.

Prvou vydanou bankovkou bola päťdesiatkorunáčka, ktorá sa do obehu dostala 15. augusta 1993, teda v čase sťahovania dočasných okolkovaných bankoviek. Poslednými bankovkami, ktoré sa v roku 1995 dostali do obehu, boli bankovky nominálnej hodnoty päťtisíc korún a dve-sto korún.

Európsky parlament odhlasoval vstup Slovenska do eurozóny k prvému januáru 2009. Konverzný kurz slovenskej koruny voči euru bol stanovený 8. júla 2008 na úrovni centrálnej parity 30,1260 SKK/EUR. Už v auguste toho istého roka v Mincovní Kremnica začali sériovú razbu slovenských eurových mincí. Prvého januára 2009 sa počet krajín používajúcich euro zvýšil na šesťnásť, keď sa k dovtedajším členom eurozóny pripojilo aj Slovensko. Po 17. januári 2009 už slovenská koruna neexistovala. Do „zabudnutia“ s najvyššou cťou odišla slovenská koruna 30. júna 2010. Na Slovensku sa vtedy skončilo duálne zobrazovanie cien v slovenských korunách aj eurách.

(mt)

Marián TKÁČ: „Dnes by som pred eurom dal prednosť vlastnej štátnej mene.“ Pred štvrtstoročím uzrela svetlo sveta slovenská koruna

Zhovárал sa Marek KOMÁRANSKÝ – Foto: archiv M. T.

Ôsmy február 1993 je dátum, keď prišli na svet dve nové meny: slovenská a česká koruna. Inžinier Marián TKÁČ bol v tom čase ako viceguvernér Národnej banky Slovenska poverený jej riadením. Dá sa teda vravieť, že bol v centre dramatického diania, o ktorom môže hovoriť nanajvýš zasvätené. Pravdaže, v rozhovore sme neobišli ani širšie súvislosti, ktorých bol priamym aktérom.

Tlačová beseda vedenia Národnej banky Slovenska o výtvarných návrhoch nových päťdesiatkorunových bankoviek, ktoré vytvoril dnes už nebohy akademický maliar Jozef BUBÁK.

Niekdajší viceguvernér NBS, poverený jej riadením, Ing. Marián TKÁČ nad prvými emitovanými slovenskými bankovkami v roku 1993 v nominálnej hodnote 50 Sk.

• Kedy a ako sa vlastne začala cesta k slovenskej koruně?

Z historického hľadiska sa treba vrátiť až do roku 1945, keď vtedajšia koruna slovenská splynula s protektorátnou korunou v absolútne nevýhodnom pomere 1:1. Pritom išlo o menu, ktorú v lete 1944 hodnotili členovia povstaleckej SNR Husák a Novomeský slovami: „Slovenská koruna v strednej Európe je najlepšou menou... Pomer slovenskej koruny k českej je úradne 1:1,65 v prospech českej, v skutočnosti (na čiernom trhu, burze a pod.) reálna sila je asi 1:7 až 1:10 v prospech koruny slovenskej.“

Po vojne slovenskí odborníci uprednostňovali kurz slovenskej a protektorátnej koruny 1:3,33. Beneš do svojho dekrétu z 19. októbra 1945 zapísal však kurz 1:1, Slovensko takto prišlo najmenej o tridsať miliónov korún a príslušila sa mu industrializácia, ktorá sa na sklonku osemdesiatych rokov 20. storočia začala označovať za „doplácanie“. To bola koniec-koncov jedna z príčin zániku Česko-Slovenska a vzniku slovenskej koruny. Ja osobne som o slovenskej centrálnej banke písal už na jeseň 1990; krokom číslo 16 v dokumente Šesťdesiatjeden krokov k slovenskej identite bolo: „Ustanoviť národné emisné centrum.“ Konkrétne opatrenia na vznik slovenskej meny sa začali podnikáť na rozdiel od Česka až po voľbách v roku 1992, keď už bolo zrejme, že Česko-Slovensko sa neudrží.

• Aké sa vtedy podnikali opatrenia a v čom Slovensko meškalo za Českom?

Česi začali s prípravami na rozdelenie štátu najneskôr 2. marca 1992, keď ich vláda prerokovala príslušný materiál, zatiaľ čo slovenská vláda na čele s Čarnogurským nemala záujem o návrh opatrení v prípade zmien v štátoprávnom usporiadaní, ktorý tajne vznikol v slovenskom ústredí Štátnej banky (ŠBČS) v Bratislave. Naopak, v tom čase uzrel svetlo sveta katastrofický scenár podpredsedu slovenskej vlády Antona Vavra, v ktorom sa nehovorilo čo ďalej, iba sa ním strašilo negatívnymi následkami rozpadu spoločného štátu. Teda až v lete 1992 vznikli viaceré programové komisie. Jedna, ktorá riešila rozpočtové otázky, zasadala v budove štatistického úradu a pracovala v takom utajenom režime, že dokumenty z nej nedostal k dispozícii žiaden z členov. Neskôr sme však zistili, že medzi nami sedela aj švagriná Václava Klausu... V budove výskumného ústavu na Kramároch pracovala komisia na rozdelenie meny, a vtedy, teda v lete 1992, sme sa rozhodli pre kolkovanie česko-slovenskej meny. Pravdaže, len ideovo, tlač kolkov sme objednávali až pred Vianocami 1992.

• Vieme, že Slovensko od apríla do konca októbra 1992, celkovo stoštyridsaťpäť dní, nemalo najvyššie

bankové vedenie, pretože jeho Václavom Havlom vymenovaný šéf Anton Vavro sa funkcie neujal...

... a tak zatiaľ čo českí funkcionári ŠBČS už pripravovali prevratné zmeny, u nás sa s praktickými krokmi začalo vlastne až po ôsmom septembri 1992, keď slovenská vláda schválila návrh na moje vymenovanie do funkcie viceguvernéra ŠBČS, povereného riadením slovenského ústredia. Zastupujúci prezident ČSFR Jan Straský však podpísal dekrét až 23. októbra 1992, čakal na moje opakované lustrovanie. Ale ja som už bol na prvej zahraničnej ceste v podstate dvoch delegácií – slovenskej a českej – do Londýna nadviazať spoluprácu s najstaršou centrálnou bankou sveta – Bank of England. Zúčastnil som sa aj na príprave zákona o národnej banke vo vládnej vile v Trenčianskych Tepliciach na konci septembra 1992. Schôdzku viedol predseda vlády Vladimír Mečiar, prítomní boli aj Michal Kováč, Augustín Húška, Hvezdoň Kočtúch, minister financií Július Tóth a ďalší. V nedeľu 27. septembra popoludní o tretej objednal V. Mečiar pre všetkých prítomných koňak a pripíli sme na meno novej slovenskej meny. V tej chvíli sa totiž o názve rodiacej sa meny hlasovalo na prospech „slovenskej koruny“, pričom ja som navrhol „slovenský dukát“. Keďže Mečiar posul svoj pohár Kováčovi a Tóth mne, s budúcim prezidentom sme pripíli na slovenskú korunu dvakrát.

• Parlament schválil návrh zákona o NBS osemnásteho novembra 1992. Čo nasledovalo?

Dni do konca roka už veľa neostalo a my sme mali teda zákon, ale banku nie. Zo sto dvadsiatich pracovníkov, ktorí pracovali v slovenskom ústredí ŠBČS, sa netechnickým prácam venovala ani nie polovica. V Prahe do tisíc ľudí. Už tieto dve čísla hovoria o tom, že náročnosť na zriadenie novej centrálnej banky v Prahe a v Bratislave sa nedá porovnať, a predsa svet ocenil českého guvernéra. Tam stačilo vymeniť cedulú a z ŠBČS sa stala Česká národná banka, my sme stáli na zelenej lúke. Riešili sme všetko a naraz: priestory, odborníkov, ktorých sme nachádzali na ministerstvách, v akadémií vied, na univerzitách. Starý informačný systém sa našim chlapom podarilo inovovať tak, že ho prevzala Praha. Chystali sme vlastnú menovú politiku aj novú menu. Pamätalo sa i na novoročné pozdravy, na ktorých k prvému januáru 1993 šťastlivý Nový rok priala „najmladšia centrálna banka sveta“, aj na logo banky, na ktorom sa objavil Biatec križný s veľkomoravským sokoliarom...

• Nemali ste obavy, či to stihnete, či prvého januára 1993 začne banka samostatne pracovať?

Všetci, ktorí sme pri tom boli, uvedomovali sme si výnimočnosť situácie, veď ktorá z generácií dostane príležitosť založiť centrálnu banku štátu? Nespávali

sme, a keď koncom roka 1992 slovenská vláda vymenovala prvých piatich členov Bankovej rady NBS a mňa poverila jej riadením, mohol som spokojne so šampanským vítať Nový rok 1993 na bratislavskom námestí.

• Slovenská mena však vznikla až ôsmeho februára 1993, dovtedy obiehali česko-slovenské peniaze. Ako sa situácia riešila?

Jedným z dokumentov, ktoré podpísali slovenská a česká vláda na ružynskom letisku pred zánikom Česko-Slovenska, sa zriadila menová únia a na Slovensku i v Česku obiehala spoločná mena. Naša banková rada prvýkrát zasadala šiesteho januára 1993 a o dva dni sa stretol v Brne paritne zostavený Menový výbor. Tam mi pri pohári vína prezradil český guvernére Josef Tošovský, že oni už kolkujú, a odporúčal mi, aby sme my nekolkovali. To by však znamenalo pre nás katastrofu, obiehala by nekontrolovateľné množstvo peňazí. Druhý raz sa tento vo svetovej menovej praxi neobčajný orgán stretol v Smoleniciach, kde sa dohodla menová odľuka. Ja som práve v tom čase bol vo Washingtone dohadovať spoluprácu s MMF a so Svetovou bankou.

• Pôvodne sa uvažovalo s dlhším trvaním menovej únie, hovorilo sa o polroku. Prečo teda došlo k menovej odľuke tak rýchlo?

Koniec spoločnej meny urýchlili Česi. Mali sme vtedy informácie, že sa už dávno predtým vytlačili české kolký za federálne peniaze, napokon nemali nijaký český symbol – naše mali slovenský znak – s odôvodnením, že sa použijú pri kupónovej privatizácii. Pred koncom roka 1992 sa zrejme manipulovalo s federálnymi devízami na úkor Slovenska, keď náhle došlo k ich obrovskému úbytku, a to na základe „neúmerného“ dovozu do Česka. Príčinou poklesu devízových rezerv ŠBČS bolo však aj ich „ukrytie“ v českých a zahraničných komerčných bankách, odkiaľ sa po menovej odľuke objavili na účte ČNB a už nepodliehali deleniu. Takéto informácie sme mali od Slovákov, ktorí pracovali v českých komerčných bankách. Moja žiadosť o vysvetlenie prudkého vzrastu českých devíz na rozdiel od slovenských nebola vypočutá.

• Česi teda začali kolkovať peniaze skôr ako Slováci. Napokon sa však stihlo pripraviť dostatočné množstvo kolkov aj na okolovanie slovenskej meny...

Aj keď naše kolký z Kanady dorazili až 13. januára 1993, kolkovanie sme stihli. Popri pracovníkoch NBS pomáhali s ich ručným lepením aj iné banky a pošty. Okrem toho suma výmeny peňazí bola limitovaná a my sme usmernili ľudí, aby svoje „staré“ peniaze vložili do bánk a odtiaľ budú vyberať už „nové“. V dňoch výmeny od 4. do 7. februára 1993 vymenili občania na Slovensku štyri miliardy

korún, pričom na vkladoch bol prírastok dvadsaťjeden miliárd korún. Ako prvá neokolkovaná slovenská bankovka obiehal od polovice augusta päťdesiatkorunáčka s Cyrilom a Metodom. Prvou slovenskou mincovou bol desaťkorunák s veľkomačianskym križikom. Ten začali raziť v Kremnickej mincovni už v polovici januára, a vtedy sa ocitol na dlani predsedu národnej rady, ktorý šikovne vystričil ruku a desaťkorunák mu do nej padol.

• NBS ste riadili do konca júla 1993. Čo s odstupom rokov považujete na tom poslaní za najťažšie?

Všetko bolo náročné, najmä však udržanie kurzu slovenskej meny, získanie devízových úverov od MMF či Svetovej banky alebo delenie majetku ŠBČS. Podmienkou získania pôžičiek bola devalvácia koruny, čo sa udialo 10. júla 1993, keď ku košu zloženého z dolára a marky sa jednorazovo znížil kurz koruny o desať percent, pričom pod vplyvom médií verejnosť očakávala až tridsať percent. Príčinou prieťahov pri delení majetku, ktoré sa uzavrelo až v roku 1999, bolo súdežné uplatnenie dvoch princípov delenia, pomere 2:1 podľa počtu obyvateľov a územného princípu, podľa ktorého pripadol majetok tomu štátu, na území ktorého sa nachádzal 31. decembra 1992. Pre nesúhlas českej strany sa nepodarilo presadiť „historický princíp“, ktorý by umožnil posudzovať niektoré majetkové otázky z hľadiska ich vývoja. Išlo aj o zlato z obdobia prvej Slovenskej republiky, ale aj o presuny úverových zdrojov v roku 1992. Slovenské banky si museli požičiavať z ŠBČS viac, ako tam vložili, lebo obsluhu rozhodujúcich podnikov zo Slovenska, najmä federálne riadených, vykonávali české banky a dočasne disponovali aj ich zostatkami, ktoré tak vystupovali ako „české zdroje“.

• Čo vás potešilo?

NBS sa rozbehla bez väčších problémov, vcelku úspešne odolala aj určitému tlaku zo strany vládných kruhov na zmiernenie prísnej menovej politiky. Rozbehla sa aj spolupráca s medzinárodnými inštitúciami, už v júni 1993 stali sme sa členom bazilejskej Banky pre medzinárodné zúčtovanie (BIS). Dodnes patrí NBS medzi naše najdôveryhodnejšie inštitúcie.

• Slovenskú menu vymenilo euro už o pätnásť rokov. Uvažovali ste s takým niečím v dňoch zavádzania slovenskej koruny do obehu?

Nie, vtedy určite nie. Dnes však môžem prezradiť, že som euroskeptik, a keby som mal právo rozhodovať, na Slovensku by dosiaľ ako u našich susedov obiehal naša mena. Isteže, aj „euro je naša mena“, ale jeho kvantitu i kvalitu ovplyvňujú veľkí európski hráči, nie my. Vlastná mena nie je len jedným zo symbolov štátu, ale aj vhodným nástrojom na ovplyvňovanie ekonomických procesov.

Plač matky Slávy nad synmi v novinách a televíziách neslávne odrodilými Dvadsaťpäť rokov (ne)slovenských médií

Roman MICHELKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Keď sme v roku 1993 dosiahli vlastnú štátnosť, iste sme akosi logicky predpokladali, že absolútna väčšina médií bude štátotvorných, že verejnoprávna televízia bude naozaj verejnoprávna, že národne a vlastenecky orientovaní žurnalisti budú mať oveľa lepšie podmienky, než to bolo do dosiahnutia štátnosti. Aká je teda skutočnosť po dvadsiatich piatich rokoch vlastnej štátnosti? Za tých dvadsaťpäť rokov skrachovala absolútna väčšina printových denníkov. Pochod padlých mediálnych projektov môžeme začať krachom dnes už legendárneho Koridoru, nasledovala Práca, „smetiarmi“ oklieštená Smena, Slovenská republika, Národná obroda, 24 hodín, Trhák, Slovenský denník, Verejnosť, Nový deň...

Z trhu neodišli len denníky, ale aj týždenníky, napríklad Slobodný piatok, Moment, Formát, Žurnál a mnoho ďalších. Trend je, bohužiaľ, jednoznačný – rýchly pokles nákladov printových médií, nástup nových médií, spravodajských či lifestyleových webov, dlhý čas nespôluplatných, čoho dôsledkom bol menší počet profesionálnych novinárov, nárast blogosféry, amatérizácia žurnalistiky, pokles kvantity na úkor kvality.

■ KORZÁRSKY TREND

Na začiatku deväťdesiatych rokov sme však boli svedkami ešte iného trendu. Väčšina vydavateľských domov, teda firiem, ktoré vydávali celé portfólio médií, denníkov, týždenníkov či mesačníkov, postupne skupovali zahraniční vlastníci. Deväťdesiate roky boli aj v znamení straty nezávislosti lokálnych, okresných či krajských časopisov a ich koncentrácie pod jedného spoločného vlastníka. Tak vznikla pod vydavateľstvom denníka Sme Petit Press – sieť novin MY, ktoré boli len lokálnymi variáciami denníka Sme. Na prelome milénia napríklad skončil aj relatívne populárny regionálny denník Lúč, pričom jeho opozitum Korzár funguje dodnes.

Treba však zdôrazniť, že vývoj vlastníctva médií bol relatívne dynamický a prešiel viacerými fázami. Dobré to možno ilustrovať na deníku Nový čas. Ten pôvodne vydávala Demokratická strana (pred rokom 1990 Strana slovenskej obrody), ktorá bola súčasťou Národného frontu. V nových podmienkach sa však strana nedokázala rýchlo prispôsobiť novým pomeroch na novinovom trhu, noviny boli nútené hľadať strategického investora. Najprv sa ním stala spoločnosť s juhoslovenskou vlastníckou štruktúrou, ktorá transformovala Čas na Nový čas, zmenila jeho formát na tabloid a zo seriózneho časopisu sa stal ľahký bulvár, aby sa jeho transformácia ukončila po prevzatí švajčiarskou vydavateľskou skupinou Rignier.

■ UKRADNUTÁ SME(NA)

Podobnou transformáciou prešiel aj denník Smena. Ten pôvodne vydávalo SÚV SZM, neskôr Jednotný majetkový fond, ktorý spravoval majetok po SZM. V roku 1992 sa však redakcia dostala do ťažkého sporu s vydavateľom – rozumej vládou, v čase volieb 1992 vyšla Smena s čiernym titulkom – akože ohlasujúcej nejakú katastrofu či štátny smútok, a vláda prostredníctvom JMF urobila vo vedení redakcie personálne zmeny. Následkom toho väčšina redakcie odišla a pomocou financií podnikateľa Vajdu založila spoločnosť, ktorá začala vydávať denník SME. Neskôr sa akcionárom spoločnosti vydávajúcej denník Sme stal aj kontroverzný politický podnikateľ Jozef Majský. V prvých rokoch nového milénia sme mohli sledovať nový trend. Slovenské médiá začali vo veľkom skupovať zahraničné vydavateľské domy. A to sa stalo aj pri vydavateľovi denníka SME. V tom čase sa päťdesiatpercentným podielnikom vo vydavateľstve Petit Press stala nemecká vydavateľská skupina Verlagsgruppe Passau, neskôr Rheinische Post Mediengruppe.

V posledných desiatich rokoch sa však mediálny trh vo svete, ale aj na Slovensku začal radikálne meniť. Nástup nových médií, predovšetkým otvoreného webu, ale aj sociálnych sietí a fenomén youtuberov znamenal prudký pokles nákladov printu, a tým aj

silný úbytok tržieb vydavateľov. Preto to postupne viedlo k tomu, že zahraniční akcionári boli ochotní postupne predávať svoje stredoeurópske aktíva. V súbehu s obrovským reputačným problémom, ktorý zažívala finančná skupina Penta po prepuknutí kauzy Gorila, to viedlo k tomu, že začala vo veľkom skupovať médiá systémom, „nech to stojí, čo to stojí“. Preto sa postupne stala minoritným štyridsaťpäťpercentným vlastníkom Petit Pressu, považujúc vlastníctvo médií za akýsi svoj „jadrový kufrik“. Podnikanie v médiách má však svoje špecifiká, a preto pre časť redakcie denníka SME bolo minoritné vlastníctvo akcií denníka neprekonateľnou prekážkou, a tak s odstupom vyše dvadsiatich rokov sa opakoval scenár z roku 1993, keď časť redakcie odišla a s pomocou nového akcionára, predovšetkým skupiny Eset, založila nový mediálny projekt Denník N.

■ ČERVENÁ PRAVDA

Pri rekapitulovaní vývoja slovenského mediálneho prostredia nemôžeme opomenúť denník Pravda. Tento denník, ktorý bol pôvodne orgánom ÚV KSS, si relatívne dlho udržiaval ľavicový charakter. V roku 1994 boli majoritnými vlastníkami denníka samotní redaktori, ktorí však predali svoje akcie Harvardským fondom Juraja Širokého. Mimochodom, v tom čase bol asi tri mesiace šéfredaktorom tohto denníka Milan Leško, ktorý v tom istom roku neúspešne kandidoval do parlamentu v tričku ľavicovej SDL, a keďže kandidovali s Ficom v jednom kraji, tak spoločne obiehali stranické mítingy. Neskôr sa šéfredaktorom tohto denníka stal Pavol Minárik, ktorý začal pomaly a postupne meniť charakter týchto

novín. Zásadná zmena však nastala po zmene vlastníckej štruktúry, keď sa vydavateľom denníka stala britská vydavateľská skupina – zhodou okolností vydávajúca aj bulvárny denník Daily Mail. Neprehliadnuteľná zmena v ideovom smerovaní denníka nastala, keď sa po zmene akcionárskej štruktúry ujal vedenia denníka český pravicový novinár a exšéfredaktor Mladej fronty dnes Petr Šabata. Ten urobil z Pravdy pravicový denník, často horší než SME, čo však malo za následok prudký pokles čítanosti a úpadok tohto denníka. Ďalšia zmena v orientácii denníka sa odohrala, keď spoločnosť Perex kúpila spoločnosť, ktorej vlastníctvo je všeobecne prisudzované veľkopodnikateľovi Brhelovi. Dnes tak denník Pravda reprezentuje viac liberálny než ľavicový pohľad na svet a od svojho pôvodného charakteru sa poriadne vzdialil.

■ NÁRODNÁ TLAČ

Bohužiaľ, v segmente národne a sociálne orientovanej publicistiky dnes slovenská verejnosť nedisponuje ani jedným mienkotvorným denníkom. Už prvý pokus o niečo podobné – denník Koridor, mal veľmi krátke trvanie. Založený bol v roku 1992 a zanikol koncom januára 1993.

Ďalší pokus o kreovanie podobného denníka urobila verejnoprávna TASR, keď založila vlastný denník Republika. Jeho prvým šéfredaktorom bol Milan Blaha. Keďže projekt bol determinovaný rôznymi okolnosťami, nebol veľmi úspešný. Druhý život týchto novín nastal, až keď sa po páde druhej Mečiarovej vlády stala vydavateľom denníka spoločnosť Salus. Pod vedením šéfredaktora Jána Smolca sa denník s pozmenným názvom Slovenská republika stal

jasným a vyhraneným periodikom, ktoré odvážne otváralo aj horúce témy, bolo kvalitne redigované a malo slušný vplyv na mediálnom trhu. Bohužiaľ, viaceré personálne turbulencie a odchody viacerých skupín žurnalistov sa nemohli neodraziť na postavení tohto denníka. Po Jánovi Smolcovi sa stal šéfredaktorom Eduard Fašung, potom Jaroslav Rezník starší, potom sa znova na post šéfredaktora vrátil Eduard Fašung. V tom čase však už pôvodný vlastník stratil akcionársku kontrolu nad spoločnosťou Salus, majoritným vlastníkom sa stal kontroverzný podnikateľ Jozef Majský, ktorý vydávanie tohto periodika zastavil.

V tom čase však už konkurenčne pôsobil aj denník Nový deň, ktorý súťažil o tých istých čitateľov, čo škodilo obom periodikám. Tento denník napriek tomu, že istý čas na jeho čele pôsobil renomovaný novinár Dušan Kerný, nedosahoval úroveň denníka Republika. Po jeho výmene za Nađu Lazarovú či Hanu Pravdovú však išla jeho kvalita ešte dole. Celý čas vydávania bol denník zo strany vydavateľa hlboko finančne „podvyživený“, nedokázal sledovať nové trendy na mediálnej scéne, napríklad po celý čas vydávania až do svojho zániku nemal žiaden web, pričom v tom čase to bolo už absolútnym štandardom. A tak dnes majú národne a sociálne citiaci novinári len zopár „dýchavičných“ periodík – týždenník Slovenské národné noviny, dvojtýždenník Literárny týždenník a Kultúra či mesačník Extraplus, ktoré však v najlepšom prípade fungujú v poloprofesionálnom režime.

Musíme smutne, ale pravdivo skonštatovať, že dnes profesia profesionálneho novinára pre takto hodnotovo orientovaných žurnalistov v podstate ani neexistuje. Vykonnávajú ju buď ľudia v dôchodkovom veku, alebo idealisti, ktorí sa žijú v iných civilných povolaniach a písanie je pre nich akási „ušľachtilá zábava“, ktorá len nepatrne vylepší ich rodinný rozpočet. Aby sme však len neplakali, po dlhom čase tu máme aj akési pozitívne príklady. Až nečakane výrazne zasiahol do slovenského mediálneho prostredia vstup spravodajského webu hlavnespravy.sk. Jeho priemerná denná čítanosť je sedemdesiatštyri čitateľov, v deň volieb alebo v dni, keď sa v našej spoločnosti či vo svete niečo dôležité odohráva, „vyskočí“ čítanosť vysoko nad stotisíc

(rekord je niekde na úrovni stotridsaťsedemtisíc čitateľov denne). Okolo tohto webu sa vytvorila veľmi silná komunita čitateľov, čo sa okrem iného prejavuje aj v tom, že pod niektorými článkami je tam nezriedka päťsto až sedemsto komentárov.

■ MEDIÁLNA ALTERNATÍVA

Ďalším veľmi úspešným a zaujímavým mediálnym projektom je mesačník Zem a Vek. Jeho sila a mienkotvornosť je priamo úmerná zúrivým útokom takzvaného mediálneho mainstreamu. Ďalším paradoxom tohto média je skutočnosť, že programovo odmieta inzerciu, čo je sice z hľadiska čitateľov veľmi sympatické, z vydavateľského hľadiska je to však veľmi problematické rozhodnutie.

Napriek tomu mesačník Zem a Vek vytvoril zo svojich čitateľov silnú podporujúcu komunitu, pravidelne organizuje výjazdy po Slovensku, stretáva sa so svojimi čitateľmi, ak im v tom aktuálna lokálna moc nezabrání. Známe sú relatívne časté náhle zrušenia besied na základe zásahu miestnych papalášov. O obrovských obavách z aktuálnej moci takéhoto alternatívneho média hovorí nepredstaviteľná šikana jednej učiteľky, ktorá si dovolila spomenúť pred žiakmi, že číta tento časopis. Aj z týchto symptómov môžeme jednoznačne konštatovať, že nežijeme v slobodnej spoločnosti, na strane druhej každý tlak vytvára protitlak. Nikdy nebola medzi čitateľmi taká nedôvera k doktrínalno kontrolovaným médiám stredného prúdu a zároveň taký hlad po alternatívnych médiách.

Ďalším z trendov, ktorý je jasný a čitateľný, je skupovanie mainstreamových médií tými najskompromitovanejšími oligarchickými štruktúrami. Treba pritom zdôrazniť, že v súčasnosti, teda v horizonte uplynulých dvoch-troch rokov, sme svedkami masívnych majetkových transferov na mediálnom trhu. Kým v druhej polovici deväťdesiatych rokov takmer všetky mienkotvorné, ale aj bulvárne médiá získali predovšetkým nemecké, švajčiarske, ale aj anglické nadnárodné koncerny, po prudkom poklese nákladov printových médií, a teda aj výpadku ich príjmov sa svojich mediálnych impérií postupne zbavovali. Mali pritom šťastie, že práve v tom čase sa jeden oligarcha Babiš rozhodol vstúpiť do politiky, a preto bol ochotný vysoko nad trhovú cenu kúpiť vydavateľstvá mienkotvorných denníkov.

■ PENTA MEDIA

Podobný proces môžeme sledovať aj na Slovensku. Po obrovskom reputačnom probléme, ktorý prežila Penta v súvislosti s kauzou Gorila, mal byť pre ňu nákup viacerých mediálnych domov Plus 7 dní a Trend, respektíve štyridsaťpäť percent denníka SME niečo ako už spomínaný jadrový kufrik. Ukazuje sa však, že týmito transakciami nebol „nákupný apetít“ ani zďaleka nasýtený. Práve v týchto dňoch a týždňoch finišujú rokovania medzi CME, vlastníkom širokého portfólia stredoeurópskych televízií vrátane českej Novy a slovenskej Markízy s konzorciom čínskej spoločnosti CEFC, ktorá má spolu s našou finančnou skupinou Penta záujem o tento mediálny obchod desaťročia.

V súčasnosti už žijeme v oligarchickej spoločnosti, v ktorej štyri až päť silných finančných skupín kontroluje takmer všetko – ekonomiku, politikov, tvorbu zákonov. Ľudia z poza

GLOSA

Načrtnime si hypotetickú situáciu. Máme dve internetové spravodajské stránky. Kým prvá sa striktne drží línie mainstreamových médií, oficiálneho postoja bruselského, teda európskeho aparátu, druhá internetová stránka sa usiluje uverejňovať aj správy z alternatívnych zdrojov. Hlavným problémom je fakt, že návštevnosť alternatívnej stránky je niekoľkonásobne vyššia ako počet čitateľov „proeurópskych“, patrične korektných materiálov. Zasa sa tak potvrdzuje, že v dnešnej informačnej dobe je ťažké dostať informácie pod kontrolu, aj keď je to vlhký sen mnohých zástancov „oficiálnych“, teda „predpísaných“ eurostanovísk.

Facka etike

V spomínanom poslušnom, teda oficiálne akceptovanom médiu, publikuje bloger XY. Samozrejme, vo svojich príspevkoch každú chvíľu s patričným opovrnutím píše o „konšpirátoroch“, o piatej kolóne, ako ináč o proruských novinárskych žoldnieroch, ktorí za mrzký groš šíria klamlivé a podvrtné informácie, takzvané hoaxy. Lenže je mu to málo platné, návštevnosť „správnej“ stránky stagnuje a naopak konkurencia, ktorá ignoruje noty z Bruselu, má stúpajúcu návštevnosť. Náš XY sa napokon rozhodne konať. Zvolil si dôveryhodný pseudonym, otvoril si na toto meno mailovú stránku a pošle prvú správu „nekorektnej“ konkurencii. Dá si pritom pozor, aby bol článok overiteľne pravdivý, akurát že je z tej sorty, ktorú jeho domáce stránky zo zásady neuverejňujú. Dajme tomu krátka správa o násilnom správaní migrantov v istom talianskom meste. To urobí ešte niekoľkokrát a ziska si dôveru správcov rebelskej stránky, takže sa začnú správy uverejňovať. Dokonca mu, ako to majú vo zvyku, pošlú symbolický honorár. Náš investigatívce zajasá. Ako neskôr škodoradostne napíše, správcovia urobili chybu, že si nejakým vhodným spôsobom neoverili jeho totožnosť a jednoducho mu dôverovali. A teraz prišiel jeho čas! Pošle niekoľko vymyslených „protimigrantských“ správ. Správca stránky ich uverejní, lenže niečo mu nesedí, overí si zdroje a po niekoľkých hodinách ich stiahne. To však stačí nášmu XY, aby už pod svojím pravým menom víťazoslávne poukázal na klamárov, ktorí uverejňujú výmysly. Skrátka, sú to kazisveti našej vysnenej multikultúrnej budúcnosti, a punkum! Potiaľto náš príbeh. A pointa? Ak som v úvode použil termín „hypotetická situácia“, musím sa vám teraz ospravedlniť. Príbeh sa skutočne stal. Zachytil som ho aj na istej sociálnej sieti, kde sa spomínaný „bojovník proti konšpirátorom“ chválil, ako im to natrel. Medzi svojimi bol za hrdinu, no súdni čitatelia vyjadřili pobúrenie nad takýmto neetickým konaním. A právom! Po samozvaných strážcoch, rozumej udavačoch, ktorí brúšia v hĺbinách internetu a príčinlivo udávajú správcom sietí, ale aj oficiálnym orgánom často i nevinne odchyľky od tej „ich“ normy, sa začínajú objavovať aj agenti provokatéri. Už chýba len ten správny európsky internetový tribunál. Ale už aj ten sa rysuje...

Marek DANKO

Stavitelia čačianskej mohyly uctievali Veľkého otca, klaňali sa Slnčnému bobu Bronzoví pútnici z našich karpatských končín

Miroslav PIUS – Foto: archív autora

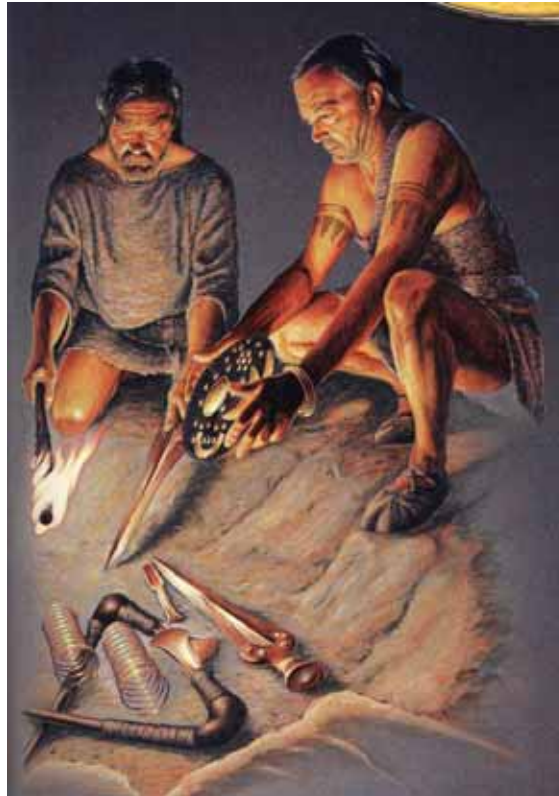
Mohyla v Čake v okrese Levice predstavuje najbohatší hrobový komplex v strednej Európe. Slovenskí archeológovia ju začali skúmať začiatkom päťdesiatych rokov minulého storočia. Podrobne prebádali priestor za obcou, ktorému miestni vravia jednoducho Kopec, aj vyvýšeninu Diely. Šťastena odmenila ich sústredný výskum a mravčiu prácu objavom bronzového panciera, ktorý je vedecky klasifikovaný ako najstarší známy bronzový pancier v Európe. V dobových remeselných replikách sa pravdepodobne dostal aj do Grécka. Archeologické objavy v tejto lokalite boli také ohromujúce, že celé obdobie staršej bronzovej doby na našom území dostalo názov Čakanská kultúra...

Rekonštrukcia bronzového panciera z Čaky, ktorý objavili archeológovia v tamojšej mohyle roku 1952.

Model osady z ranej bronzovej doby, v akej mohol žiť aj hrdina tohto be-
trizovaného príbehu.

Takto podľa archeologických nálezov vidia bojovníkov z bronzovej doby výtvarníci a tvorcovia komiksov.

Situácia je vážna, súkmeňovcom musí o nej povedať a najmä ich presvedčiť. Podstatu nosí v hlave už od zimného slnovratu, má jasno, čo treba riešiť. Ale ako im celú záležitosť prednesie a aké argumenty použije, v tom jasno nemá. Čo ako dôkladne slová váži, skladá dovedna a ukladá v pamäti do najpresvedčivejších spojení, nie je s nimi celkom spokojný. A aj tie, s ktorými sa ako-tak stotožní, nedokáže potom úplne zopakovať...

Obe ruky ponoril do drevenej kade v kúte drevenej zrubovej chatrče, vyčľapol si priamo do tváre niekoľko dlani príjemne chladivej vody a nechal si ju voľne stekať po chudých líkach a brade. Opásal sa bronzovým opaskom s peknými rytými ornamentmi. Na zápästia si nastolil lesklé náramky. Na opasok si zavesil bronzový meč v tepanej ochrannej pošve. Získal ich dávnejšie výmenou od náhodných stepných jazdcov za plné vrecko zlatých zmiečok. Domáci remeselníci ani majstri z jeho hradiska ešte nedokážu vyrobiť takýto skvost, hoci vedia taviť meč aj do nej pridávať cin, aby zliatina bola dostatočne pevná i kujná, ale tým sa ich fortieľ končí. Akoby nemali pochopenie a zmysel pre krásne veci.

Borut si na plecá si prehodiť kožušinový plášť, ktorý mu siaha až k pätám, a vykročil zo svojej chatrče do ranného svetla...

■ NEBESKÝ OTEC

Sinko – uctievaný Veľký otec, ho už čakalo zavesené nízko nad obzorom na spodných konároch stromov. Svetlo, ktoré tieklo na zem zo žiarivého oválu jeho tváre, opatrne obchádzalo mohutné kmene dubov a predieralo sa cez listnaté haluze, aby ohrialo kvety a trávu...

Ako každé ráno aj dnes staršina zavoňal v povetrí staré známe príjemné vône lesa. Na lúke, ktorá sa pokorne sflala hneď za vysokou palisádou a oddeľovala hradisko od lesa, sa pokojne popásalo stádo vysokej zveri. Borut si dľaňou priclonil oči, aby sa chvíľu mohol kochať na najstatnejšom jeleňovi, ktorého mienil pred zimou uloviť. Dnes však mal inú povinnosť. To, čo chcel svojmu kmeňu oznámiť, by najradšej odložil na neskôr, ale vedel, že akýkoľvek odklad by situáciu hradiska a súkmeňovcov len zhoršil. Vykročil popri obrannom vale k bráne,

aby skontroloval dvoch strážcov, ktorí mali nočnú službu...

Hradisko má elipsovité tvar, z troch strán ho chráni rieka, ktorá tečie pod nim, preto ho valy s palisádami podkovovito obopínajú len na severnej strane, kde obyvatelia hradiska vykopalí na svoju ochranu hlbokú priekopu. Zeminu z nej použili na navršenie valu. Navrch do jeho chrbta vsadili rad vysokých dubových polien, ktoré pospájali do pevnej výšady. Boky priekopy vyložili ťažkými ostrými kameňmi.

Do hradiska sa vchádza dvoma protiahlymi kliešťovými bránami v tvare priečhodných oblúkov. Nad nimi sú strážne veže. A práve strážcov v týchto pozorovateľniach ide Borut skontrolovať. Prešiel popri chatrčiach, v ktorých ešte spali toho ľudia. Hľadá na rák chalupe, ktoré sa túlia jedna k druhej ako krdľci kurčiat pri rozmernom Dome bojovníkov. Cvičnými zmyslami rozlišuje zvuky. Je ešte zavčasu a všade je ticho. A práve tento čas, oblažujúce ticho rána, má najradšej.

Len v celkom bočnej chatrči počuť akýsi šramot. Stará bylinkárka, ktorá trpí nespavosťou, už tká lanové plátno. Domce stoja v pravom uhle a majú kolovú konštrukciu. V každej sa nachádza kruhová pec postavená na mierne vyvýšenom mieste. Pec má guľovitý tvar, pripomína mravenisko v lese, vpredu má otvor na vkladanie polien a na vrchu otvor na odvádzanie dymu cez otvor v streche. Ku každej chatrči sú prístavené aj ďalšie priestory na dobytok, zvieratá a náradie. Steny sú z vonkajšej strany starostlivo vymazané hlinou...

Vladyka nenáhlivo došiel k severnej bráne a poodchýlil nízku bránku na strážnej veži. Tvrdoň, zavalitý bojovník nízkeho vzrastu, sa mykol akoby v strachu, ale vzápätí už držal pevne kopiju, ktorú mal opretú o stenu hneď pri sebe. Okamžite spoznal náčelníka, upokojil sa a zbraň znovu položil na predošlé miesto pri stene vedľa štítu. Boruš sa ho spýtal, aká bola noc. Keď mu Tvrdoň odvetil, že nič zvláštne sa nedialo, Boruš mu priateľsky položil ruku na plece a vykročil zamyslene popri kolovej ohrade k druhej z výhladni...

■ RADA STARŠÍCH

Náčelník vie, že dnes, len čo otec Sinko bude najvyššie na oblohe, sa roz-

hodne o osude kmeňa. A tiež aj o jeho osude. Lebo on je kmeň a kmeň je on... Od jeho postojov a rozhodností závisí bytie i nebytie všetkých ľudí na opevnenej akropole. Dva dni pred splnom, pred vzývaním jari, už hovoril s múdrymi kmeňmi. Debata bola rozporná aj búrlivá. Väčšina kmeňov s jeho návrhom napokon súhlasila. Nie všetci sa však sním stotožnili, ba niektorí odchádzali z rady neskrývajúcej nespokojnosť. Len čo odišli z Domu bojovníkov, začali proti Borutovi buntovať niektorých vplyvných súkmeňovcov. Preto si nie je istý, ako jeho návrh prijmu ostatní v kmeni...

Dlho pripravovanú reč na zhromaždení kmeňov začal slovami: „Vy, ktorí vnášate medzi nás lúče múdrosti nášho Veľkého otca na nebi, dobre viete, že nie sme bojovníci, ale mierumilovní pastieri, živí nás dobytok. Keď však treba vieme so zbraňou v ruke ubrániť územie, ochrániť ľudí z kmeňa i naše stáda. Nie sme ani roľníci, nesejeme zrna do zeme a nežneme klasy. Páčia sa nám tunajšie pastviny aj lúky až po samý obzor. Prešlo privedla zima a privedla slnk zapadlo za obzor, čo naši predkovia prišli do týchto končín zo svojej pravlasti na východe. Pustili sa do rúbania lesa, vyklčovali ho a premenili na pasienky. Naučili sme sa tiež taviť bronz tvrdsí ako kameň, dokážeme ho aj kladivami formovať tak, ako to potrebujeme. Vieme vyrobiť pevné meče i panciere, hroty na naše oštepce a kopije, ukuť sekery, nože a sekeromlaty, ale aj kosáky..."

Potom múdrym starcom zvestoval, ako sa nálezisk s medenou rudou, zlatých zmiečok a iných prospešných zdrojov na tovarovú výmenu zmocnili cudzí dobyvatelia, ako kmeň vyčerpávajú ustavične nájazdy nepriateľov, ako slabne a chudobnie ich spoločenstvo aj tým, že dlhodobo ho postihuje nepriazeň Slnka, slabnú pramene, tenčia sa zásoby poživne pre ľudí i zvieratá.

■ PUTOVANIE DO DEJÍN

Práve tým začal náčelník svoju reč aj pred zhromaždeným ľudom: „Veľký otec, Slnčný boh, nám v posledných rokoch nepraje. Letá sú z roka na rok horúcejšie, bez životodarných dažďov. Stáda sa zmenšili o vyše polovicu. Tráva schne už na koreni a lúky ani nestačia zakvitnúť. Ovce, kozy, kravy, kone hro-

madne hynú. Keď to takto pôjde ďalej, začnú umierať aj ľudia..."

Preto dávajte dobrý pozor na to, čo vám teraz poviem. Ja Borut, náčelník kmeňa, som zodpovedný za vaše životy. Spolu so starejšími som dospel k názoru, že musíme z týchto krajov, ktoré sa pre nás stali hrobovom, odísť..."

Náčelník pocítil, ako sa jeho na prvý raz nie celkom pochopené vety odrážajú od ľudskej hradby pred nim. Po hodnej pomlke sa nadychol na ďalšie naliehavé slová: „Musíme všetko, čo máme, naložiť na vozy, zobrať so sebou dobytok a vydať sa na pochod proti prúdu Veľkej rieky popri jej brehoch. Bude to ťažký pochod. Mnohí z nás novú vlasť neuvidia, lebo námahu, útoky nepriateľov a všelijaké iné protivenstvá sa im nepodari zvládnuť a prekonať. Nikto z nás teraz nevie, čo nás počas putovania čaká, ako sa k nám príšielcom budú správať tí, čo tam prišli pred nami, či nás prijmu s pochopením, či sa s nami budú chcieť deliť o zem a vodu. Ale inakšie nemožno. Buď nový život inde, alebo skaza tu na našom Vršku..."

Záver Borutovej reči už znel ako rozkaz: „Vystrojte kone a vozy, aby sme po dňoch, týždňoch a vari aj rokoch putovania, našli novú, prajnejšiu domovinu. Z tunajších mohýl vykopte kosti našich slávnych predkov, uložte ich do kožených mechov; znovu ich pochováme na novom mieste, aby sme si priniesli aj svoju minulosť!"

■ ŠTAHOVANIE NÁRODOV

Tak akosi čačianski bronzoví bojovníci podstúpili dlhú a strastiplnú anabázu po prúde toku Dunaja do južných krajín. Stavitelia čačianskych mohýl, ktorí sa klaňali Slnčnému bobu, sa rozdelili na tri skupiny. Prádrovia sa vydali cez Balkán na Peloponézsky polostrov, kde založili Spartu. Pratilkové hľadanie uspokojivých existenčných podmienok priviedlo na Apeninský polostrov, kde založili protovilanovskú kultúru, ktorá bola inšpiráciou pre Etruskov, a na jej základoch postavili svoju kultúru Rimania. Prototráci úplne vyvrátili Chetitskú ríšu vrátane jej hlavného mesta Chatuše (Boghazkoy), vypálili Tróju, Ugarit a Byblos. Spolu s ostatnými „morskými národmi“ bojovali v Palestíne proti Izraelitom, ktorí ich nazývali Filištínci. Ich prítomnosť v Palestíne a boje „vyvoleného národa“ s votrelcami pod menom Palest zaznamenáva Biblia...

„Od hlavy až po päty do bronzu odedy vystupuje z tábora muž menom Goliáš z Getu. Bol vysoký šesťsto lakťov a jednu piad. Na hlave mal kovovú prilbicu, oblečený bol do šupinatého panciera... Pred nim kráčal štítonoš. Goliáš mal na sebe prilbu, pancier, predkolenné chrániče, ľahký kovový štít, sečný meč, kopiju so železným hrotom..." Takáto zbroj v tom čase vo východoegyptskom prostredí nebola známa. Vyskytovala sa vo vnútrokarpatskom priestore. Vlastnili ju poprední predstavitelia prádrovských, italských a prototráckych kmeňov. Spojené kmene, ktoré voláme „morské národy“ a ktorých neoddeliteľnou súčasťou boli aj bývalí bronzoví bojovníci z Čaky, v rohatých, perlbových, bronzových a zvoncových prilbách napadli aj Egypt...

Elitná zložka čačianskeho spoločenstva, ktorá odišla z Karpatskej kotliny ako hlavný prúd najstaršej vlny v 13. a 12. storočí pred Kristom, počas svojho exodu sa na dlhší čas zastavila v Tesálii, aby zacelila a doplnila svoje rady. Toto obdobie dostalo názov „príchod herakleitov“ a v roku 776 pred našim letopočtom ich existencia a účinkovanie vyústilo do usporiadania prvých olympijských hier, ktorých jedinou disciplínou bol beh. Boli to vlastne ďakovné slávnosti, v rámci ktorých beh symbolizoval príchod otcov – hrdinov.

Takto bronzoví bojovníci – podunajské kmene, ktoré svojou odvahou uskutočnili prvé sťahovanie národov – v rozhodujúcej miere prispeli k vzniku najstarších európskych národov – Grékov, Rimanov, Trákov.

Zväz autorov a interpretov populárnej hudby udelil ceny za rok 2017

Správa o songoch, autoroch a interpretoch

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Zväz autorov a interpretov populárnej hudby (ZAI) odovzdal 18. januára 2018 výročné ceny za rok 2017. Ocenenia v podobe sošky mikrofónu si v bratislavskom Dome kultúry Zrkadlový háj prevzali v ôsmich kategóriách interpreti, redaktori a organizátori hudobných podujatí. Toto ocenenie, udeľované uznávanými profesionálmi na našej hudobnej scéne, je momentálne jedným z najobjektívnejších ukazovateľov stavu našej populárnej hudby.

Obraz o tom, ako to s našou populárnou hudbou vyzerá, môžeme získať z viacerých zdrojov. Kedysi taká populárna poslucháčska anketa Zlatý slávik je u nás už minulosťou a aj v susedných Čechách po nedávnych škandáloch s manipuláciou výsledkov v mene „korektnosti“ to so slávikom nevyzerá najlepšie. Ceny Slovenského ochranného zväzu autorského (SOZA) sú zatažené parciálnymi ukazovateľmi, ako je frekvencia skladby v médiách či inými mimoumeleckými záujmami. Zvolení zástupcovia ZAI sa takto pri oceňovaní azda najviac približujú objektivite.

■ OD PUNKU K POÉZII

V kategórii Album roka 2017 dostala ocenenie za album Pustite Karola skupina Horkýže Slíže, ktorá sa stala aj Skupinou roka 2017. Speváčkou roka je Sima Martausová, spevákom roka Paľo Horváth zo skupiny Živá voda, objavom roka je skupina Aces.

Skupina Horkýže slíže je na našej rockovej scéne nesporná stálica. Muzikanti z Nitry, vychádzajúci pôvodne z hardrocku a punku, si vytvorili svoj nezameniteľný štýl do značnej miery postavený aj na textoch, často provokatívnych, v ktorých nechýba humor

či ironia. Ich najnovší album Pustite Karola je tak trochu návratom k ich hudbe spred desiatich rokov, no svojou pestrosťou a vynaliezavosťou určite tak skoro poslucháčov nudiť nebude.

Speváčka roka 2017 Sima Martausová je výnimočný zjav na našej hudobnej scéne. Mladá dáma, ktorá si sama píše hudbu aj texty a okrem toho je herečkou v Radošinskom naivnom divadle, dokáže svojou charizmou ovládnuť pódium a jej zvláštne poetické texty sú doslova pohladením duše.

„Veľmi sa teším z ocenenia a som veľmi vďačná, pritom som to vôbec nečakala. Beriem to však tak, že toto ocenenie patrí aj mojej kapele a hlavne fanúšikom, lebo vďaka nim máme vypredané koncerty. Rok 2017 bol pre mňa jedným z najlepších a najkrajších rokov po hudobnej aj životnej stránke,“ dodala ocenená Sima Martausová.

Oproti nej Paľo Horváth je na našej scéne už pár desaťročí, keďže je jedným zo zakladateľov legendárnej Tublatanky. Ako spevák v novom zoskupení Živá voda spolu s vynikajúcim gitaristom Pecim Uherčíkom produkujú skutočne plnokrvný rock. No a tvrdšiu podobu rocku, zatiaľ s anglickými textami, hrá i objav roka mladá bratislavská skupina Aces.

■ HUDOBNE LADENIE

Celoplošnou rozhlasovou stanicou roka je Rádio Anténa Rock. Na ceny ZAI boli nominované aj verejnoprávne Rádio Slovensko a Rádio_FM, ktoré sa umiestnili na potešiteľnom druhom a treťom mieste, no a regionálnou rozhlasovou stanicou roka je Rádio Aligátor. Hudobným redaktorom roka sa stal Roman Bomboš z Rádia Slovensko, cenu za dlhodobú podporu slovenskej hudby v médiách získal František Strempek z verejnoprávneho Rádia Regina. Festivalom roka je Dobrý festival v Prešove, ktorý organizuje Miro Tásler, kapelník IMT Smile. V tejto súvislosti je zaujímavé, že mediálne masívne podporovaná trencianska Pohoda skončila až na šiestom mieste. Usporiadateľom roka sa stal Dušan Drobný, šéf agentúry Topfest, klubom roka s kapacitou nad dvesto divákov je Majestic Music Club Bratislava a klubom roka s kapacitou do dvesto divákov Blue Note v Novom Meste nad Váhom.

Ocenený hudobný redaktor Roman Bomboš vyslovil pri odovzdávaní Cien ZAI zaujímavú myšlienku: „Je to úžasné, človek sa dostáva do kontaktu s interpretmi, pozná ich, veľakrát sa z profesionálnej roviny stali kamarátske väzby a je fajn byť pri tom a mať možnosť podporiť slovenských interpretov, pretože či chceme,

Najvýraznejšou interpretkou populárnej hudby bola minulom roku podľa ZAI sympatická Sima MARTAUSOVÁ.

alebo nechceme, je to časť nášho národného kultúrneho dedičstva. Teším sa vždy, keď vyjde nový slovenský album, všetci poznáme osvedčené staré hity, ale chceme poznať aj to, čo robia interpreti teraz.“

■ LADY SA POHLI

V prvom kole ocenení ZAI bolo rozdanych päťstoštyridsaťštyri hlasov a návrhy na nominácie obsahovali päťnásť rozhlasových stanic, dvadsaťjeden hudobných redaktorov, dvadsaťpäť usporiadateľov, dvadsaťosem klubov, tridsaťtri festivalov, tridsaťpäť skupín a interpretov v kategórii objav roka, tridsaťsedem albumov, štyridsať skupín a štyridsaťdva speváčok a spevákov.

Nedávno v jednom rozhovore konštatoval spevák Miro Žbirka ako jeden z „nestorov“ našej populárnej hudby, že slovenská populárna hudba nevyužila šancu, ktorá sa jej naskytla po novembri 1989. V mnohom mal pravdu. Začiatočná

zahľtenosť mediálneho priestoru importovanou anglofónnou hudbou znamenala stagnáciu na našej hudobnej scéne. Zdá sa však, že lady sa pohýňajú. Objavujú sa nové tváre a v zaujímavých projektoch sa vracajú ostrieľaní interpreti, klubová scéna sa stabilizovala a určite značným podielom prispel k renesancii našej scény aj zákon o povinných kvótach slovenskej hudby v rádiách. Všetky spomínané danosti zhrnul na záver predseda Rady ZAI a hlavný organizátor Martin Sarvaš: „Veľmi ma potešila účasť nominovaných aj fachmanov od hudby, ukázalo sa, že slovenská scéna je bohatá, že je veľa albumov každý rok, že je veľa klubov, kde sa hrá dobrá muzika. Mne sa páči, že je to podobné ako pri druhom kole politických volieb, že po prvom kole boli iní favoriti na ocenenia, pri druhom kole je to potom rokenrol alebo underground. Mne osobne sa páči, že ocenenia brali rockovo zameraní interpreti.“

František Juriga: Pre tvoje mŕtve oči, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

Ako detektívka pre uvažujúcich súčasníkov

KNIHA TÝŽDŇA

František Juriga

PRE
TVOJE
MŔTVE
OČI

Pútavo napísaný román reflektujúci spoločenské zmeny po roku 1989 na Slovensku. Autor voľne nadväzuje na svoj román Žiť cudzí život a treba povedať, že je rovnako vzrušujúci. Čitateľ sa dostáva do mafiánskeho prostredia bez toho, aby zažíval agresívne spôsoby a metódy tohto kriminálneho sveta. Preniká doň prostredníctvom hlavného hrdinu, vynikajúceho chirurga, ktorý hľadá vrahov svojej manželky a dcéry...

Paralelne s hlavnou dejovou líniou sa odvíja aj ľubostný románik. Intímne prepracované vzťahy poukazujú na zrelosť autora, ktorý má čo poskytnúť čitateľovi. Jeho filozofické úvahy oslovujú aj náročnejších čitateľov. Kládne si otázku, či „nie je uniformita umenia, kultúry a pomaly aj jazykov len skrytú formou vládnutia nad človekom, a tým aj nad národmi?“ A hneď aj ponúka odpoveď v ďalšej rečnickej otázke: „Existuje väčšie otroctvo, ako je zotročenie ducha?“

Hľadanie vrahov dcéry ho spojí s podsvetím. Akoby čitateľ listoval v dennej tlači, keď číta, čo profesorovi medicíny hovorí chlap zabijak: „Pri popíjaní rozprával o kupovaní policajtov, sudcov, vysokých funkcionárov štátnej správy a poslancov, aby pod ich ochranou mohol páchať zločiny.“ Pri analýze úpadku ľudskosti tvrdí, že „najväčšie svinstvo, ktoré na ľudstve ‚ideológovia‘ moderného socializmu spáchali, nebolo v tom, že neexistovala sloboda jedinca... ale v tom, že sa k moci mohol dostať každý, kto mal dost ohybnú chrbtovú kosť, ostrý jazyk a bol ochotný urobiť každé svinstvo, ktoré mu prikázali súdruhovia...“ Po návrate z cudziny zistil, že „z ľudí sa vytratilo akékoľvek sebaspytovanie založené na kritickom uvažovaní a uplatnení rozumu.“

Napriek častému odbočovaniu k filozofickým úvahám a politologickým konštruktom román nestráca silu príbehu. A aj keď sa ubera cestou pomsty, končí sa úplne ináč. Dcéra profesora Protivňáka bola členkou ochrannárskej organizácie na záchranu človeka ako živočíšneho jedinca. Preto musela zomrieť.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Existujú herečky ako stvorené na stvárnenie vážnych, charakterných postáv, ktoré musia čeliť „búrkam osudu“. Ďalšie zasa excelujú v postavách živočíšnych, komediálnych, plných akcie a smiechu. V prípade Marty SLÁDEČKOVEJ sa obe tieto polohy stretávajú na veľkú radosť režisérov, ale najmä divákov.

S úsmevom i srdcom

Marta Sládečková sa narodila 27. januára 1958 v Trenčíne. Po maturite na gymnáziu plánovala študovať chémiu, lenže spolužiak, neskorší známy režisér Roman Polák, ju presmeroval na VŠMU. Po skončení školy začala Marta Sládečková v roku 1981 svoju kariéru v Divadle SNP v Martine, kde do roku 1987 stvárnila množstvo postáv. V rokoch 1978 – 1993 pôsobila aj v Divadle Andreja Bagara v Nitre. Na nitrianskych divadelných doskách sa predstavila v hre E. O. Neala Smútok pristane Elektra a za postavu Lavínie získala Cenu J. Borodáča. Hrala tiež v muzikálovej inscenácii A. Dumasa Dáma s kaméliami či v hre Lubomíra Feldeka Utekajte, slečna Nitouche, kde stvárnila hlavnú úlohu. V roku 1993 jej kroky smerovali do Divadla Astorka Korzo '90. Tu ju diváci mali možnosť vidieť ako Luciu v Hlave medúzy od B. Vijana, ako Portia sa predstavila v Shakespearovom Kupcovi benátskom a Jelenú Andrejevnu si zahrala v Čechovej hre Ujo Váňa. V minulosti hosťovala aj na Novej scéne v Bratislave v inscenácii Šiesti v pyžame a Osem žien. Marta Sládečková má za sebou bohatú spoluprácu s filmom a televíziou. Účinkovala v desiatkach celovečerných slovenských filmov, okrem iných to boli Pomocník, Hody, Obyčajný špás, Pozemský nepokoj, Dva lidi v ZOO či Tábor padlých žien. Zo seriálov si zahrala v Škole detektívky, vo Veľkom srdci či v Konci veľkých prázdnin a v poslednom období účinkuje v úspešnom seriáli Susedia. Marta Sládečková v týchto dňoch oslávila okrúhle narodeniny. V mene redakcie jej srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Človek je väčšinou nastavený tak, že sa usiluje veci a javy pochopiť. Povedzme ja sa môžem pochváliť tým, že sa mi podarilo pochopiť Einsteinovu teóriu relativity. Síce až na tretie vysvetľovanie a po fľaši domácej slivovice, ale pochopil som. Základ tejto teórie spočíva v tom, že všetko na svete je relatívne. Na druhej strane existujú totálne nechápaví jedinci. Ako napríklad môj priateľ Aladár, zvaný tiež Alino. Už za čias pravekých, keď sme boli čerstvé inžinierske uchá, nevedel pochopiť vedúcu úlohu strany. To znamená, že nevedel pochopiť ani to, prečo nám šéfa robí absolvent učovky

bez maturity, ale zato s príslušným straníckym školením. Keď sa oženil, úprimne nechápal, ako a prečo sa jeho manželka vychytala do mesta kúpiť petržlen do nedel-

sa ma nechápavo spýtal, prečo sa hviezdy a hviezdíčky svetového šoubiznisu čoraz viac odhaľujú. Na rôznych poväčšine červených koberecoch, na párty a iných beťár-

tom prinajmenšom tri veci. Dotyčná mala na sebe minimum textilu, tým nemravnikom bol súčasný americký prezident a celý incident sa odohral pred vyše dvad-

by uveril aj zaslúžilý revízor, že si cestovný lístok dakde zapožičal, ale ináč ho má označený. Tak som mu v náhlejšej inšpirácii navrhol, aby založil Stranu nechápavých. Ved' koľko ľudí u nás úprimne nechápe, ako môže politik úprimne bojovať za blaho národa už v treťom politickom tričku? Alebo ako môže bojovať za rodinu slobodný mnohodetný donchuan produkujúci nemanželské detvaky jedna radosť? Je takmer isté, že Alinova Strana nechápavých by oslovila slušné percento voličov. Plný nádeje som Alina poslal rokovať so zástupcami istej mocnej skupiny oligarchov. Vrátil sa neskoro večer a zašomral: Všetko som pochopil...

Marek DANKO

Ako sme nedávno zakladali stranu nechápavých

nej polievky a vrátila sa s dvoma pármami topánok. Po novembri 1989 nechápavo krútil hlavou nad tým, ako sa z Pištu Mócika, predsedu Spoločnosti mladých ateistov, stal obratom ruky prezident Nadácie svätého Krišpína. A tak by som mohol pokračovať. Pri našich pravidelných stretnutiach ma Alino pravidelne postavil pred múr svojej nechápavosti. Napríklad minule

stvacích majú tendenciu ukázať čo najviac holej kože. Výstrihy po pupok, rozparky na šatách až po pás. Pritom sa potvory vlnia ako brušné tanečnice. A teraz pozor! Vzápätí feministky a podobné čudné osobky rozptúajú masovú kampaň proti sexuálnemu harašeni mužov. Jedna dotknutá osobka sa vyjadrila: On sa na mňa pozeral ako na kus mäsa. Pikantné sú na

siatimi rokmi. Prečo sa odhaľujú, keď im prekážajú chlipné chlapské pohľady? Pýtal sa Alino a nekorrektne dodal, že liekom by azda mohli byť mohamedánske hidžáby. Skrátka, ako vždy nechápal. Keď som sa tak na neho pozeral, prišlo mi zrazu niečo na um. Alino mal dobráčku tvár s úprimnými očami, súmernú postavu, decentné gestá a vynikajúci slovný prejav. Jemu

Popri Petrovi Kellnerovi bol ťahúňom Slovenských národných novín aj NOSÁK-NEZABUDOV

Netvorili len noviny, oni tvorili dejiny!

Ján ČOMAJ – Foto: archív redakcie

Len v minulom čísle sme predstavili – pri sto deväťdesiatich piatich narodeninách – mladého básnika a novinára, pravú ruku Ľudovíta Štúra pri redigovaní Slovenských národných novín Petra Kellnera-Hostinského a už máme povinnosť pripomenúť si dvojsté výročie narodenia ďalšieho z malého kruhu kmeňových redaktorov SNN – vzdelaného polyglota, usilovného prekladateľa, náročného esejistu, istotne aj básnika (kto ním zo štúrovcov nebol?), cestovateľa (v rámci obmedzených finančných možností), evanjelického kňaza (čo bola len krátky čas jeho obživa), muža s dlhým menom: Bohuslava Timoteja Ignáca NOSÁKA-NEZABUDOVA.

Už dávnejšie sa v slovenskej novinovede a dejinách literatúry jeho meno skrátalo na Bohuslav Nosák.

■ VECNÉ KONŠTATOVANIE

Nosákova poézia totiž dve storočia neprežila. A ak, tak len ako historická kategória. Nie preto, že by bola nedostatočne zrelá či chudobná na myšlienky. Zostarol však výraz, slovosled, básnický jazyk, tvorba obrazu. Po prvé netvoril verše tak hravo ako povedzme Janko Kráľ alebo hoci aj jeho kamarát z redakcie Peter Kellner-Hostinský, ktorých verše mali ľahkosť ľudovej piesne. Veľmi mladý sa stal polyglotom – popri povinnej maďarčine ovládal alebo húževnato študoval slovenské jazyky – ruštinu, poľštinu, slovinčinu a srbčinu, na lýceu a teologickej fakulte povinnú nemčinu a latinčinu, súkromne angličtinu a odmlada do neskorého veku aj veľa prekladal, takže sa koncentroval viac na preklad ako na voľnú tvorbu. Jeho poézia napriek tomu doplnila veľkolepý obraz slovenského romantického básnictva a svojou hrivnou prispela k neuveriteľne rýchlemu uplatneniu sa nového spisovaného jazyka, ale rovnako ako mnohým ďalším štúrovcom nebolo jej dopriať žiť aj v 21. storočí. To privilegium zostalo kamarátom z generácie: Kuzmánymu, Kráľovi, Bottovi, Chalupkovi, Sládkovičovi... V tom nie je sám. Také postavenie historickej kategórie má v zásade aj poézia bratov Štúrovcov, Hodžu, Hurbana, Hroboňa, Francisciho... a mnohých ďalších. Miesto v národných dejinách však nemôže určovať iba životnosť básnickej tvorby. To je, samozrejme, nekomplexnejšie – aj v Nosákovom prípade. Pre záujemcov o jeho literárnu tvorbu však uvedme, že sa zachovala – poézia i próza – v digitálnej podobe, stačí si to na príslušnej stránke vyhľadať. A v roku 1984 zásluhou matičiarov Imricha Sedláka a Zuzany Mrlianovej vo vydava-

Posledné decénium života prežil Bohuslav NOSÁK-NEZABUDOV v Sabinove, kde sa venoval najmä prekladom zo zahraničnej literatúry.

telstve Tatran vyšla tristostranová zbierka Nosákovej poézie Spevy tatranské.

■ BÁSNICKÁ LAVÍNA

Pravda, význam Nosákovkej poézie v kultúrnom slovenskom živote v predminulom storočí bol aktuálne živý. Vidí sa mi, že najlepšie to vystihol v polovici minulého storočia profesor Milan Pišút: „Toľko básnikov ako vtedy nebolo potom až do konca prvej svetovej vojny: Kuzmány, Hodža, Lichard, Chalupka, K. Štúr, K. Braxatoris, Želo, L. Štúr, Zoch, Maróthy, Hurban, Škultéty, Sládkovič, Hostinský, Matúška, Kráľ, Hroboň, Nosák, Kalinčiak, Záborský, Francisci, Botto, Pauliny-Tóth, Dohnány, Ferjenčík... Pokollárovskú poéziu netvorilo už len niekoľko jednotlivcov, ale celá plejáda. Bol to romantický dych romantických čias romantickej generácie. Prijatím ľudovej reči za jednoduchý spisovný jazyk Slovákov sa náhle zjednotila cesta k tejto tvorbe. Jar v našej literatúre bola v znamení víťazstva mladej štúroveckej generácie. Neuhasteľná bola jej túžba literárne tvoriť a dvíhať ľud z feudálnej poroby.“

Na inom mieste prof. Pišút vidí ďalší rozmer Štúrovej myšlienky uzákonenia prostého stredosloven-

ského nárečia na spisovnú slovenčinu: „Vyriešením otázky spisovného jazyka sa naraz vyriešilo veľa iných otázok, ktoré prekážali rozvoju národného hnutia, napr. otázka jednotnej slovenskej národnosti, spoločného postupu katolíckej a evanjelickej inteligencie, otázka pomeru k Čechom a iným slovanským národom, otázka charakteru celej literatúry a rozličné otázky organizovania kultúrneho a politického života.“ A práve v týchto úlohách, ktoré nastali razom a naraz sa aj museli riešiť, bol v redakcii Slovenských národných novín Nosák najväčším prínosom. Musíme si totiž uvedomiť, že vtedajšia redakcia nebol malý kruh ľudí, čo tvorí len noviny. Oni tvorili dejiny.

■ VRCHOL AKTIVITY

Aj redigovanie novín patrilo k tomu, lebo mali jedinečný vplyv na spoločnosť. Už samo zavedenie spisovnej reči do života bolo veľkou úlohou – Nosák bol v tom úsilí akýmsi dispečerom Štúrových úloh, ktoré dostávala mládež zoskupená okolo svojho vodcu. Bolo treba založiť a organizovať nové časopisy, zakladať spolky, vydávať prvé knihy v slovenčine, napísať gramatiku, určiť pravopis. Mať nos na to, čo sa

na Slovensku píše, tvorí a prichádza na svet – bolo treba pomáhať, aby to vyšlo a čím skôr.

Kým Štúr bol vždy aj niekoľko týždňov v pohybe, Kellner-Hostinský, ako vieme z minulého čísla, dával noviny dovedna a Nosák sa staral o úroveň publicistiky, o zahraničné ohlasy, o zháňanie podporových názorov od vynárajúcich sa slovenských osobností. Našli sa aj nespokojenci, povedzme Janko Kráľ, ktorý chcel tieto ciele spojiť so sociálnym protestom proti pánom, dožadoval sa urýchlenia gramatiky novej slovenčiny, pobádal redakciu k mocnejšiemu odporu voči vrchnosti, čo bolo priamym ohrozením jestvovania SNN, a teda aj celého národného hnutia. Štúr „urýchľovačom“ gramatiky vtedy odpovedal: „Nie gramatiku, život chceme!“

Novinárska a organizačná práca redakcie SNN bola v tých predevolučných rokoch skutočne na vrchole. Literatúra a noviny prebrali vtedy na seba všetky úlohy národného života: politické, osvetové, vlastenecké, morálne, a kým sa literatúra sústreďuje v prílohe Orol tatranský a v Slovenských pohľadoch, politikum vykonáva Štúrova malá partia v Slovenských národných novinách: Peter Kellner-Hostinský, Mikuláš Dohnány, Móric Jurecký, Ján Štúr a ich publicista a prekladateľ Bohuslav Nosák.

■ ŽIVOT V ÚSTRANÍ

Narodil sa pred dvesto rokmi (3. 2. 1818) v Tisovci, základnú školu vychodil u svojho otca – miestneho učiteľa v Tisovci a Čiernej vode, gymnázium v Dobšinej, evanjelické lýceum v Bratislave a Levoči, teológiu v Bratislave. Už ako študent prispieval do Kuzmáného Hronky, pražských Květov, nájde ho aj v Almanachu levočského lýcea v roku 1840. V Levoči patril k veľmi aktívnym študentom, popri štúdiu sa učil jazyky a pôsobil v samovzdelávacej školskej

Esejista SNN Bohuslav NOSÁK-NEZABUDOV

organizácii Ústav československý – krúžok sa venoval slovenským a slovenským dejinám, osobnostiam a literárnej tvorbe slovenských národov. V Bratislave sa stal členom Cestovateľského spolku, ktorý z verejných nadácií a príspevkov bohatších vlastníkov organizoval zahraničné pobyty svojich členov – tak sa dostal Nosák aj na Podkarpatskú Rus – objavné reportáže uverejňoval v prílohe SNN Orol tatranský v seriáli Listy z neznámej zeme.

Po štúdiách bol kaplánom u J. M. Hurbana v Liptovskom Mikuláši, keď mu úrady nedovolili dostať faru, v roku 1843 – mal dvadsaťpäť rokov – istý čas pôsobil ako vychovávateľ v Pešti. V roku 1845 sa dostal do redakcie SNN. Vynikal ako esejista a komentátor, aj ako organizátor aktivít mladej slovenskej inteligencie. Pred maďarským tlakom sa snažil dostať za kňaza medzi slovenskú menšinu v Chorvátsku, ani to mu úrady neumožnili, mali ho už dávno evidovaného ako pansláva. Chvilu bol slúžnym v Gemerí, ale aj z tohto miesta ho skoro prepustili. Utihol sa preto k bratovi na východné Slovensko, kde žil skromne a v zabudnutí, ale nie nečinne. Intenzívne prekladal. Vyšli mu preklady z latinčiny (Horatius), z angličtiny (Byron, Shakespeare), z nemčiny (o. i. Goethe), z poľštiny, zo srbčiny, z chorváčtiny, zo slovinčiny a pretlmočil veľa kníh ruských autorov (Gogol, Krylov, Lermontov, Puškin, Turgenjev...), ale aj vedecké dielo Lomonosova). Šesťdesiatky sa nedožil, umrel 5. apríla 1877 v Sabinove. Na pamiatku desaťročného pobytu v tomto meste mu miestni obyvatelia z iniciatívy odbočky Matice slovenskej umiestnili na Námestí slobody pamätnú tabuľu. Je malým symbolom vďaka za statočnú a nedocenenú prácu skromného vzdelanca so srdcom pre národ.

Národný buditeľ, farár a básnik S. TOMÁŠIK sa narodil pred 205 rokmi

Kázňami aj piesňami pozdvihol národ

Maroš M. BANČEJ – Ilustrácia: archív SNN

Ako väčšina našich národných buditeľov bol neuveriteľne aktívny a mal širokú oblasť záujmov. Venoval sa pronárodnej publicistike, ale čtil si aj múzy literatúry. Bol zapáleným organizátorom, no našiel si čas i na skladanie pesničiek, ktoré prežili dodnes. A aby to nebolo všetko, patrí medzi významných slovenských ovocinárov. Jeho meno je Samuel TOMÁŠIK.

Tvorbu Samuela Tomášika, evanjelického kňaza, publicistu a spisovateľa, zaraďujeme do medziobdobia medzi kollárovskou a štúrovskou generáciou. Svoju tvorbu uverejňoval aj pod pseudonymami Kozodolský a Tomášek. Pre súčasníka je možno najznámejší ako tvorca hymnickej piesne Hej, Slováci!

■ CESTAMI POZNANIA

Samuel Tomášik sa narodil 8. februára 1813 v Jelšavskej Teplici (dnes Gemerské Teplice) v rodine chýžnianskeho evanjelického farára Pavla Tomášika a matky Kristíny Tomášikovej, rodenej Glosovej. Po absolvovaní základného vzdelania v Jelšave a Gemerí navštevoval gymnázium v Rožňave. Vyššie vzdelávanie absolvoval v Kežmarku, Krakove a vo Wieliczke. V roku 1831 sa stal vychovávateľom dcéry Jozefa Szent-

miklóssyho v Bánrve. Začiatkom roka 1833 ho pre zdravotné problémy povolal otec domov do Chyžného. Samuel neváhal a odcestoval domov, kde odbavoval namiesto otca bohoslužby až do smrti otca – 29. apríla roku 1833. Po smrti otca ho sice farníci obce zvolili za svojho kňaza, lenže toto povolanie nemohol vykonať, keďže mu chýbali kanonické skúšky. Administrátorom farnosti sa stal Samo Chalupka a Samuel Tomášik sa koncom mája 1833 podrobil prísnej skúške, ktorej podmienky sice splnil, ale odporúčali mu, aby absolvoval stáž na niektorej nemeckej univerzite. A tak sa aj stalo.

■ ZROD RODOLUBA

V auguste 1834 so svojím priateľom a vrstovníkom Karolom Bradovcom odcestovali do Viedne, kde po päťtýždňovom čakaní obaja dostali

cestovné odporúčania do Berlína. Obaja odcestovali z Viedne do Prahy, kde sa zoznámili s významnými predstaviteľmi českej literatúry a kultúry, ako boli Šafárik, Jungman či Palacký. Tomášikova krásna slovenčina získala počas desaťdenného pobytu v Prahe obdiv Šafárika i ostatných literátov. V Berlíne sa zúčastnil na prednáškach toho času najznámejších teológov Neandra, Tvestena, Manheineka a v snahe poznať bližšie život ľudí na území Nemecka navštívil aj iné lokality, pričom sa zaujímal o históriu polabských Slovanov. Na jeseň 1835 bol povolaný domov. Po návrate sa Samuel Tomášik okrem buditelskej a kňazskej činnosti venoval aj skladaniu piesní, ktoré uverejňoval v Kalendári a v Pozorníku Fejérrpatakyho. Vo svojej tvorbe vyzýval slovenský národ do boja za slobodu a spravodlivosť, usiloval sa ukázať na

dôležitosť slovenského národa v dejinách Uhorska. Okrem piesní písal i bájky, ako napríklad Lastovička, Psík a kocúr a ďalšie, ktoré publikoval v Hronke a Orlovi Tatranskom. V tlači vyšlo aj niekoľko jeho kázni. V rokoch 1856 – 1860 pôsobil Samuel Tomášik ako školdozorca a s jeho menom je spojené aj založenie prvého slovenského gymnázia v Revúcej.

■ PILNÝ OVOCINÁR

V jeho všestranných aktivitách malo dôležité miesto ovocinárstvo a tiež včelárstvo. Samuel Tomášik patril ešte pred Antonom Penzelom, Ľudovítom Orfanidesom a ďalšími k vynikajúcim slovenským ovocinárom. S touto činnosťou sa delil s čitateľmi najmä na stránkach Lichardovho Obzoru, kde písal o svojich skúsenostiach s ovoci-

nárstvom a so štepárstvom. Na druhej strane čitateľa a užívateľa ním zasielaného sadbového materiálu chválili všetky druhy, ktoré sám dopestoval. S cieľom pomôcť rozvoju ovocinárstva v slovenských krajoch a na Dolnej zemi Samuel Tomášik posielal sadbový materiál a vrúbce z jednotlivých druhov ovocia Slovákom po celej krajine. V tlači okrem svojich rád odporúčal aj vtedajšiu literatúru a skúsenosti ďalších ovocinárov.

Na základe analýzy jeho života a diela môžeme jednoznačne povedať, že Samuel Tomášik bol nielen evanjelický farár, ale aj úspešný romantický prozaik, ktorý svojimi dielami bohato prispel do vienka slovenskej kultúry. Svoj plodný život naplnil a dokonil vo veku sedemdesiatštyri rokov 10. septembra 1887 v Chyžnom.

Na spomienkovej akcii vo Vyšnej Olšave si pripomenuli hrôzy vojny Na panychíde boli aj mladí matičiari

Text a foto: Ján KASARDA

Samospráva vo Vyšnej Olšave v okrese Stropkov, členovia miestnej ZO, matičiari z MO MS Hencovce a početní občania obce si v nedeľu 21. januára predpoludním po cirkevnom obrade pripomenuli pri pamätnej tabuli 73. výročie oslobodenia obce Červenou armádou.

Vo Vyšnej Olšave si v minulých dňoch pripomínali výročie oslobodenia obce Červenou armádou, kde počas slávnostného aktu účinkovali popri farníchoch aj mladí matičiari v dobových rovnošatách.

Po štátnej hymne a položení venca k pamätnej tabuli osloboditeľom privítal vzácnych hostí z celého regiónu, predstaviteľov politických formácií a spoločenských organizácií a zhromaždených občanov starosta obce Juraj Kasarda. Kladenie vencov a čestnú stráž zabezpečili matičiari z MO MS v Hencovciach pod vedením Miroslava Gešpera

oblečení – ako to už u nich pri takýchto príležitostiach býva – v dobových uniformách. Za prítomnosti okolo sto účastníkov spomienky miestny duchovný otec Vansáč odslúžil panychídu za padlých v druhej svetovej vojne.

Recitácia detí, ktoré predniesli báseň o utrpení počas vojny, dojala prítomných. Po nej

nasledovali vystúpenia predstaviteľov obce a organizácie protifašistických bojovníkov, ktoré priblížili vojnové roky v obci, oblasti a celkovú situáciu obyvateľstva. Lavicoví politici upriamili pozornosť prítomných na súčasnú zlu ekonomickú situáciu najmä mladých ľudí, katastrálnu morálku spoločnosti, korupciu, kriminalitu a tiež na povážlivé vyludňovanie

regiónu i celého kraja. Spomienková akcia pokračovala kultúrnym programom. Zaujali miestne speváčky, akt povyšovania matičiarov do hodností v dobových uniformách aj ich zdramatizovaná inscenácia prebiehajúcich bojov počas posledných dní partizánskeho Zväzku Čapajev z novembra 1944 pred prechodom frontu medzi Borovom a Haburou. Mládežníci uviedli tri scény – sústredenie zväzku nad Závadou, presun na Kamjanu pri Borove aj samotné prebývanie sa cez frontovú líniu k prvej oslobodenej obci na našom území Kalinovu, keď popri desiatkach bojových druhov zahynul aj náčelník štábu zväzku Ľudovít Kukorelli.

Protifašistickí bojovníci ocenili pamätníkov druhej svetovej vojny, Obecný úrad vo Vyšnej Olšave tamojšiu ZŠ, FS Olšavan a členov MO MS v Hencovciach. Ako zaznelo z ich prejavov, veľmi si vážia dobrú spoluprácu s Farským úradom vo Vyšnej Olšave, s Cirkevným speváckym zborom i s matičiarimi z Hencoviec. Počas spomienky sa vo vlajkovej výzdobe vynímali aj cirkevné zástavy s krížom, čo dodávalo pietnej spomienke zvlášť dôstojný kolorit.

Nikdy nechceme žiadnu vojnu.

V bratislavskom Primaciálnom paláci uviedli knihu 25 slovenských rokov Ocenili aj V. Klauza a V. Mečiara

Lenka MAYEROVÁ – Foto: Extra PLUS

V polovici januára v bratislavskom Primaciálnom paláci uviedli novú publikáciu 25 slovenských rokov z dielne vydavateľstva Mayer media, ktorá sa zrodila pri príležitosti štvrtstoročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

Publikácia prináša viaceré dokumenty, okrem iného aj samotné znenie Deklarácie slovenského národa, ale trebárs aj originálnu báseň spisovateľky Zlaty Solivajsovej, ktorú napísala pri príležitosti jej prijatia. Kniha 25 slovenských rokov ponúka články z pera dnes už nežijúcich tvorcov Ústavy SR Augustína Mariána Húsku či Romana Hofbauera. Zároveň poskytne čitateľovi aj ekonomický pohľad na delenie spoločného majetku s konkrétnymi štatistickými ukazovateľmi. O svoje vnímanie vzniku Slovenskej republiky sa v rozhovoroch delia Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Jozef Prokeš, Katarína

Ruský veľvyslanec A. FEDOTOV (vľavo) s bývalým prezidentom I. GAŠPAROVIČOM.

Tóthová, Roman Hofbauer, Ladislav Lysák či historička Emília Hrabovec. Pestrú mozaiku dopĺňajú aj odpovede dvadsiatich piatich slovenských osobností, ktoré stáli pri zrode samostatného Slovenska – Vladimíra Mečiara, Jána Cupera, Sergeja Kozlika, Jozefa Prokeša, Júliusa Bindera, Mariána

Tkáča či Štefana Nižňanského na otázky, ako preživali moment vzniku SR v roku 1993, ako hodnotia jej štátotvorný príbeh a kam podľa nich povedú jej ďalšie kroky. Obohatením publikácie je samostatná farebná príloha s vyobrazením slovenských korún a štátnych symbolov SR.

Popri uvedení tejto zaujímavej knihy časopis Extra plus ocenil aj slovenské osobnosti, ktoré sa skutočne pričínili o vznik republiky pred štvrtstoročím. Týmto akoby nahradil nie celkom férové oceňovanie slovenských osobností druhého januára prezidentom A. Kiskom. Ten udelil Rad Ľudovíta Štúra niektorým osobám, ktoré práve naopak aktívne brojili proti vzniku Slovenskej republiky.

Ocenené slovenské osobnosti: ROMAN STOPKA, MARTIN BABJAK, EVA KRISTINOVÁ, EMIL VESTENICKÝ, MATÚŠ KUČERA, TIBOR MIKUŠ, JÚLIUS BINDER, AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA – In memoriam, EMÍLIA HRABOVEC, JOZEF ŠIMONOVIC, ROMAN HOFBAUER – In memoriam, ĽUDMILA CVENGROŠOVÁ, MARIÁN TKÁČ, IVAN BELLA, JÁN CHRZOSTOM KARDINÁL KOREC – In memoriam, ŠTEFAN HRUŠOVSKÝ, RUDOLF TVAROŠKA – In memoriam, ŠTEFAN NIŽŇANSKÝ, JÁN SLOTA, JÁN CUPER, SERGEJ KOZLÍK, JOZEF PROKEŠ, IVAN GAŠPAROVIČ, VÁCLAV KLAUS, VLADIMÍR MEČIAR.

Mikulášski matiční divadelníci pôsobia bez prestávky už desať rokov Živými obrazmi približujú históriu mesta

Peter VRLÍK – Foto: MADOS

Matiční divadelníci združení v Matičnej divadelnej ochotníckej scéne (MADOS) v Liptovskom Mikuláši každoročne pravidelne pripravujú dramatické pásma alebo podujatia, ktoré sa tematicky viažu na históriu, pričom pútavou formou propagujú osobnosti a udalosti spojené s regiónom Liptova, ale i so slovenskými dejinami.

Matiční divadelníci v Liptovskom Mikuláši už dlhý čas na seba upozorňujú zaujímavými predstaveniami a aktivitami. Najnovšie účinkovaním v Múzeu Janka Kráľa, kde inscenujú zaujímavé epizódy z dejín mesta.

Začiatkom tohto roka ich oslovil riaditeľ Múzea Janka Kráľa Mgr. Jaroslav Hric na participáciu v zaujímavom projekte. Múzeum v spolupráci s Informačným centrom mesta a Oblasťnou organizáciou cestovného ruchu Liptov sa rozhodli pútavou formou priblížiť v priestoroch múzea históriu mesta.

A tak začal v „Madose“ vznikáť scenár Nechajte sa zlákať. Výdatnú pomoc poskytla divadelníkom Požičovňa kostýmov MS, a tak mohli vzniknúť plastické historické živé obrazy o osobnostiach, ktoré pôsobili alebo sa narodili v Liptovskom Mikuláši. Každú stredu môžu návštevníci múzea vidieť garbiarov pri práci (Ivan Liška, Vincent Urban), ktorí preslávili mesto

zručnosťou a svojimi výrobkami po celom svete. Odohráva sa tu súd s Jánošíkom, kde excelujú Peter Vrlík, Ján Richter a Branislav Barborík ako súdna stolica Liptovskej župy. V ďalšej miestnosti maľuje významný slovenský maliar Peter Michal Bohúň (Milan Stromko) slávneho rómskeho primáša Jožka Piťu. Návštevníci sa presunú aj do pomyslenej pracovne významného slovenského vedca, vynálezcu parnej turbíny Aurela Stodolu, ktorý vedie rozhovor so svojim kolegom Albertom Einsteinom (Lukáš Konupka). Spoznajú aj objaviteľa Demänovskej ľadovej jaskyne Aloisa Kráľa. A posledný výstup patrí mikulášskym mešťanom (Pavol Mráz, Mária Almanová) a nesmrteľnému tangu od mikulášskeho rodáka Dušana Pálku. Návštevníkov sprevádza Mikuláš, patrón mesta (Miroslav Hudec), a pred múzeom ich víta pôvabná verkličkárka Evka Farkašová. Celkom v týchto živých obrazoch účinkuje jedenásť členov Matičnej divadelnej ochotníckej scény. Podujatie už malo veľkú odozvu vo verejnosti a krátky šot nakrútila aj STV v Regionálnych správach a TV Liptov.

SÚŤAŽ

O Cenu Slovenského učeného tovarišstva

Literárny klub BERNO-LÁK pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave v spolupráci s mestom Trnava, TTSK Trnava, Divadlom Janka Palárika, Knížnicou Juraja Fándlyho v Trnave, Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave a redakciou dvojtyždenníka KULTÚRA v Bratislave

v y h l a s u j ú jubilejný XX. ročník celoslovenskej literárnej súťaže o Cenu Slovenského učeného tovarišstva v Trnave 2017/2018

Základné delenie: poézia a próza

Súťažné kategórie: I. kategória žiaci a študenti do 15 rokov

II. kategória od 16 do 30 rokov

III. kategória od 31 rokov vyššie

Podmienky súťaže:

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy. Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú. Zasláť možno päť básní alebo krátke prózy v maxim. rozsahu päť strán, t. j. sto päťdesiat riadkov. Práce treba zasláť štvormo, riadne rozdelené a zopäť do štyroch samostatných častí. Na vrchnom liste každej jednej časti v pravom hornom rohu je potrebné uviesť presné údaje: meno, priezvisko, adresu, vek, kategóriu (poézia, próza). Taktiež treba na vrchnom liste uviesť obsah: názvy jednotlivých básní, resp. poviedok. Každý samostatný list treba označiť v pravom hornom rohu menom autora.

Uzavierka prác je do 15. marca 2018

Práce na obálke označte „literárna súťaž“ a zasielajte na adresu: Miestny odbor Matice slovenskej, Trojičné námestie 2, v DJP, 917 01 Trnava, Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Upozornenie:

Práce po uzavierke nebudú do súťaže prijaté. Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti, nebudú hodnotené. Vyhodnotenie súťaže bude uverejnené v Katolíckych novinách, Slovenských národných novinách, dvojtyždenníku KULTÚRA, ako aj v regionálnych periodikách. Predpokladaný dátum vyhodnotenia súťaže je máj 2018. Na vyhodnotenie sú pozývaní iba ocenení účastníci. Niekoľko slov za organizátorov: celoslovenská súťaž o Cenu Slovenského učeného tovarišstva je v médiách označovaná za medzinárodnú. Do predchádzajúcich ročníkov sa prihlásili autori zo Slovenska, z Talianska, zo Španielska, z Francúzska, Čiech a Kanady. Výsledky súťaže z XI., XII, XIII. a XIV. ročníka boli publikované v celoslovenskom zborníku, ktorý vydáva Osvetový ústav Bratislava, z celoslovenských literárnych súťaží na Slovensku. Tešíme sa na vašu účasť.

OČAMI MATIČIARA

Často počúvam otázku, ktorá sa ako mor šíri Slovenskom: „Načo je nám je Matice? Ved' je to prežitok z devätnásteho storočia...“ Je to taká otrepaná veta a tak často opakovaná, že ľudia tomu začínajú aj veriť. My o nej vieme, ale akosi bez väčšieho účinku, bez hlbšieho zaangažovania sa nedokážeme alebo nevieme túto fámu zastaviť či vyvrátiť a ukázať našu národnú a kultúrnu inštitúciu v tom lepšom pozitívnom svetle. Obraciame sa do minulosti a nevieme sa poučiť, nevieme nadviazať na to dobré, čo tu v minulosti bolo. Mení sa predseda, menia sa výbory, funkcionári, ale nemení sa myslenie, nemení sa možno systém práce.

Poučení minulosťou

Uvediem len niektoré moje poznatky. Chválime sa našou Neografiou ako najmodernejším tlačiarenským podnikom na Slovensku. A ja sa pýtam, kde sa tlačia Slovenské národné noviny? Koľko slovenských kníh sa v Neografii vytlačilo? V minulosti niektorí členovia dostávali takzvané podielové knihy. Teda ak si kúpil člen Matice do roka určitý počet kníh, jednu dostal zadarmo. Robilo to pred rokmi aj cirkevné vydavateľstvo Tranoscius v Liptovskom Mikuláši, ale upustilo od toho. Myslím si, že práve takouto činnosťou by sme podporili predaj kníh z nášho vydavateľstva.

V minulosti pri Matici slovenskej pracovalo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel (ÚSD). Matice mala pod palcom práve túto oblasť. I keď divadelný odbor už funguje vyše päť rokov a občas sa mihne správčička o jeho činnosti v Slovenských národných novinách, ani verejnosť, ale, bohužiaľ, ani matičiari o tomto odbore nevedia. Prítom už združuje tridsaťdva divadelných súborov z celého Slovenska a je jedinou organizáciou združujúcou divadelných ochotníkov na Slovensku. Nie je to však len o Divadelnom odbore, málo sa vie o Historickom, Pedagogickom, Umeleckom, prste záujmové odbory sú na periférii záujmu nielen širokej verejnosti, ale tak sa mi zdá aj tej našej matičnej.

Matice v minulosti robila aj zberateľskú činnosť, zaznamenávala staré piesne, zvyky, zbierala materiály z národopisu vo svojich daných oblastiach. Od toho sa už upustilo. Máme matičné pracoviská, ale v ktorom Dome MS sa tejto činnosti venujú, ved' v niektorých nemá ani knižnice. Ony by možno aj boli, keby sa do každého Domu MS dal jeden výťah matičnej knihy a všetkého, čo sa v našej inštitúcii vydá, to by mohli byť základy matičných knižníc a ľudia by si možno radi tieto knihy požičiavali. Samozrejme, niektoré by sa mohli aj predávať, ak by bol záujem. Bohužiaľ, niekedy sa hľadajú dôvody, prečo sa to nedá spraviť, a nehľadajú sa spôsoby, ako by sa to spraviť dalo. To je naša stará bolesť. Napriek tomu si myslím, že naša inštitúcia má opodstatnenie, len treba naštartovať a vrátiť sa k tomu dobrému, čo bolo, a rozmyšľať nad tým, ako by sa naša práca dala ešte zlepšiť. Dúfam, že tomu pomôže aj matičný snem, ktorý sa už konečne uskutoční a nebude sa odkladať donekonečna.

Peter VRLÍK,
tajomník Divadelného odboru MS

Prvé pracovné zasadanie DV MS podrobne aj o financiách a rozpočte

O aktuálnych úlohách po valnom zhromaždení

Michal SITNIK – Foto: archív MS

V Martine sa 19. januára uskutočnilo prvé pracovné zasadnutie dozorného výboru Matice slovenskej za účasti prvého podpredsedu MS Mareka Hanusku a správcu MS Maroša Smolca. Dozorný a dohliadajúci orgán sa zaoberal aktuálnymi problémami a úlohami Matice slovenskej po uskutočnení vrcholného snemovania Matice slovenskej – valného zhromaždenia v novembri 2017.

Staronový predseda dozorného výboru MS Štefan Martinkovič zablahoželel novozvoleným členom do tejto dobrovoľnej a čestnej funkcie a súčasne im poprial v nastávajúcom funkčnom období aj v roku 2018 veľa šťastia a úspechov v zodpovednej a náročnej práci. Na úvod rokovania sa členovia DV MS oboznámili so Štatútom a Rokovacím poriadkom DV MS, najmä však s poslaním, úlohami a povinnosťami, ktoré pre tento dohliadajúci matičný orgán vyplývajú

Dozorný výbor Matice povedie aj v budúcom období JUDr. Štefan MARTINKOVIČ.

zo stanov MS. V zmysle ich ustanovení sa potom uskutočnila tajná voľba podpredsedu dozorného výboru MS, v kto-

rej do tejto funkcie jednomyseľne zvolili doc. Ing. MVDr. Jána Bulecu, PhD.

V ďalšom programe sa DV MS zaoberal podnetmi, resp. sťažnosťami, ktoré mu doručili ešte v roku 2017. Prerokoval tiež informáciu Štatistického úradu SR o štruktúre organizačných zložiek MS a ich právnom ukotvení s cieľom rozšíriť ich právnu subjektivitu. V samostatnom bode sa podrobne venoval navrhovanému rozpočtu inštitúcie na rok 2018 a hodnoteniu roku 2017 z hospodárskej stránky, pričom sústredenú pozornosť zamerl najmä na situáciu v akciovej spoločnosti Neografia.

Členovia DV MS si tiež vypočuli podrobnú informáciu o aktuálnom zabezpečovaní úloh z pozície vedenia MS, predsedníctva a výboru MS po valnom zhromaždení a postupom rozpracovávaní uznesení a ostatných prijatých dokumentov na vrcholnom snemovaní ustanovizne.

Matica slovenská v Košiciach si pripomenula 25. výročie Slovenskej republiky

Kto za pravdu horí v metropole východu

Text a foto: Michal MATEČKA

Začiatkom januára si matičiari v Košiciach, ako to už každoročne býva v metropole východu zvykom, pripomenuli vznik samostatnej Slovenskej republiky slávnostným zhromaždením v reprezentačnej sále na Hlavnej ulici. Toto podujatie bolo o to slávnostnejšie, že v tomto roku sme si pripomenuli už dvadsať piate výročie jej vzniku.

Slávnostné zhromaždenie sa začalo hymnou Slovenskej republiky. Po nej vystúpil s hlavným prejavom predseda MO MS v Košiciach a riaditeľ D MS v Košiciach Michal Matečka, ktorý zhodnotil priebeh a vznik Slovenskej republiky a poukázal aj na niekoľko významných udalostí, ktoré nás čakajú v tomto roku, ktorý MS vyhlásila za Rok slovenskej inteligencie – Košicko doc. Ing. Ján Dudáš, DrSc., a za Slovenskú národnú stranu krajská podpredsedníčka Mgr. Monika Gergelová. Súčasťou slávnostného zhromaždenia bolo aj ocenenie významného matičiara funkcionára MO MS v Košiciach Ing. Juraja Koperdáka.

Slávnostné zhromaždenie košických matičiarov k 25. výročiu vzniku Slovenskej republiky.

Podujatie sprevádzala spevácka skupina Matičiarky pod vedením p. Emilie Nótovej, ktorá vytvárala slávnostnú atmosféru počas celého aktu. Na záver si všetci spoločne zaspievali matičnú hymnu Kto za pravdu horí.

Batizovskí matičiari uchovávajú vernosť predkom i kroju

Kúdelná izba opäť plná optimizmu

Milan PASTRŇÁK, predseda MO MS v Batizovciach

Dejinná pamäť obsiahnutá v tradíciách oživa v Batizovciach vďaka matičiarom každý rok v Kúdelnej izbe, kde pred očami celej obce vystupujú so zvykoslovnými pásmami tri generácie spevákov, hudobníkov, muzikantov, hercov zapálených pre dobrú vec. Lutovať možno iba jedno, že sa v minulosti mnohé z bohatstva tradícií zanedbalo a viaceré nadobro z tejto pamäti vybielil čas...

Ak chceme rásť, musíme mať korene a tie treba vyživovať. Sme tu preto, aby sme slúžili, rozdávali radosť, lásku... Kúdelnú izbu pripravujeme v tomto duchu, ved' počas roka sa toho v obci veľa udeje, a tak sa na javisku počas dvoch hodín koncentruje a premieta obraz života našej dediny v jednotlivých ročných obdobiach a aj ľudských príbehov. Úspechom je, že sa do prípravy programu hlásia mladí ľudia aj dorastajúca mládež vo veku dvanásť až pätnásť rokov. Dievčatá sa učia priasť a všetci pritom spievame a tancujeme. Všimli si nás aj naše médiá – na Dvojke RTVS budeme v relácii Kapura 3. februára a Rádio Regina

Batizovčania sú hrdí na svoju Kúdelnú izbu, ktorú pripravujú každoročne, aby sprítomnili zvyky predkov.

vysielalo program o nás 20. januára... A čo nám treba prípravu Kúdelnej izby? Všetko je spoločné dielo – kulis, zariadenie (postel, pec, kredenc, stôl, stolíčky) aj celé vybavenie až po hrnčeky a riad, aby na scéne vznikla tradičná domácnosť. Náročné je najmä zabezpečovanie, udržiavanie a dopĺňanie krojov a ich súčastí – kúpa klobúkov, opaskov i samotné šitie. Aj na tom sa podieľa naša obec. Kroj nám slúži

ako občiansky preukaz. Je tam meno, číslo domu, rok výroby, neomylný znak totožnosti každého Batizovčana a Batizovčanky. A potom ešte jedna neodmysliteľná súčasť Kúdelnej izby – živý kontakt s obecnosťou – domácim aj so záujemcami zo širokého podtatranského kraja. Podľa ich odozvy vieme, či sme ich oslovili a zaujali. Práve z ich ohlasu čerpáme silu a chuť pokračovať v dobrom diele.

PRIPOMÍNAME SI

3. februára

– dvesto rokov od narodenia Timoteja Nosáka (1818 – 1877), evanjelického kňaza, romantického básnika, autora historických próz a cestopisov, dlhoročného redaktora Slovenských národných novín a Orla tatranského; história ho hodnotí ako najlepšieho publicistu SNN od čias Ľudovíta Štúra

4. februára

– stodesať rokov, čo za evanjelického farára v Modre nastúpil Samuel Zoch (1831 – 1928), autor textu Martinskej deklarácie, ktorou sme sa prihlásili žiť v spoločnom štáte s Čechmi; priateľ D. Jurkovič mu urobil projekt nového sirotinca, v ktorom napríklad vyrástol Ján Smrek a počas vojny sa ukrylo niekoľko židovských detí; bol prvým županom Bratislavy v ČSR

– dvadsaťpäť rokov, čo sa Slovensko stalo členom Svetovej zdravotníckej organizácie (1993)

– desať rokov od smrti slovenského herca, pôsobiaceho v Prahe, Ota Lackoviča (1927 – 2008)

5. februára

– šesťstotridsaťpäť rokov je Prievidza mestom (1383)

– politička a sociálna pracovníčka Viera Tomanová má okružie jubileum

6. februára

– šesťdesiatpäť rokov má Ing. Ľubomír Goč z Palúdzky, maliar a grafik, člen výtvorného klubu Vagónka Poprad

7. februára

– stodevätidesiat rokov od narodenia rímskokatolíckeho kňaza a neúnavného osvetového pracovníka Romualda Zaymusa z Rajca (1828 – 1902), vyznamenal sa najmä šírením nových poznatkov v poľnohospodárstve a šľachtením ovocných stromov, nové poznatky publikoval v dobových časopisoch

– bývalý skvelý slovenský hokejový reprezentant Peter Bondra oslaví svoje päťdesiatiny

8. februára

– uplynulo dvestopäť rokov od narodenia štúrovského básnika Samuela Tomášika (1813 – 1887) z Gemerskej Teplice, autora textu hymnickej piesne Hej, Slováci!, ale aj mnohých ďalších, ktoré zľudovali a o ktorých sotva kto vie, že sú jeho (Kolo Tatier čierňava, Hej, pod Kriváňom, Ja som bača veľmi starý...), a desiatok historických próz

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi začala u nás platiť nová mena – slovenská koruna, výtvarne krásne bankovky navrhol Jozef Bubák (1950 – 2013), výtvarník s ťažkým diabetom, ktorému aj podľahol

9. februára

– stopäť rokov od narodenia profesora Ladislava Sáru z bansko-bystrického gymnázia, ktorý sa stal známym ako hlásateľ Slobodného slovenského vysieláča počas SNP; po potlačení SNP ho fašisti umučili (1913 – 1945)

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil slovenský krasokorčuľarsky reprezentant Marián Filc (1948 – 1993), starší brat hokejového trénera Jána Filca, podľa trénerky H. Múdrej talentovanejší ako O. Nepela, rozhodol sa však emigrovať do Rakúska, krasokorčuľovanie zanechal a pracoval ako zubný lekár

– novinárka Jana Bleyová má okružie životné jubileum

(jč)